

SZENT ISTVÁN EGYETEM
MEZŐGAZDASÁG- ÉS KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KAR
KÖRNYEZET- ÉS TÁJGAZDÁLKODÁSI INTÉZET
Ökológiai Mezőgazdasági és Állatjóléti Tanszék

HAZAI FÉSŰS BUKÓ-KERINGŐ GALAMBFAJTÁINK

KIALAKULÁSÁRÓL

Tanszékvezető:

Dr. Tirczka Imre, PhD, egyetemi docens

Belső konzulens:

Dr. habil. Janbaz Janan, CS.c., egyetemi docens

Külső konzulens:

Ivanits István Viktor, vezető főtanácsos, FVM

Készítette:

Bárány István

Gödöllő, 2008.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK	3.
2. ELŐZMÉNYEK, SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	6.
3. SAJÁT VIZSGÁLATOK	10.
3.1. Anyag és módszer	10.
3.1.1. Adatgyűjtés	10.
3.1.2. Módszer	10.
3.2. Hazai galambfajtáink kialakulásáról	11.
3.3. Hazai fésűs bukó-keringő galambfajtáink, azok kialakulása	15.
3.4. A magyar fehérfejű szarkarajzú bukó okán a szívesrajzú változatokról	18.
3.5. Az erdélyi bukóról, szerepéről a hazai fésűs bukó-keringő galambfajtáink egyszínű-és egyéb rajzos változatainak kialakításában.	25.
3.6. Irányzatok kialakulása a magyar fehérfejű szarkarajzú bukóból és az erdélyi bukóból.	30.
3.6.1. Alföldi (kőrösi) keringő	34.
3.6.2. Kecskeméti keringő	35.
3.6.3. Kassai bukó	36.
3.6.4. Temesvári bukó	37.
3.6.5. Szegedi magasszálló keringő	38.
3.6.6. Váci bukó	39.
3.6.7. Debreceni bukó	40.
3.6.8. Győri bukó	41.
3.6.9. Kecskeméti bukó	41.
3.6.10. Aradi szívhátú bukó	42.
3.6.11. Komáromi bukó	43.
3.6.12. Székesfehérvári bukó	44.
3.6.13. Erdélyi duplakontyos bukó	45.
3.6.14. Szatmári babos szíves röpforgó	46.
3.6.15. Hódmezővásárhelyi ernyősszemű keringő	47.
3.6.16. Bácskai keringő	48.
3.6.17. Bajai keringő	49.
3.6.18. Miskolci fésűs keringő	50.
3.6.19. Aradi szalagos keringő	51.
3.6.20. Makói magasszálló keringő	52.
3.6.21. Kiskunfélegyházi keringő	53.
3.6.22. Dél-bácskai keringő	54.
3.6.23. Monori keringő	55.
4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	56.
5. ÖSSZEFOGLALÓ	58.
Köszönetnyilvánítás	61.
Irodalmi hivatkozások	62.

1. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK

„Ahol galamb van, ott szabadság és béke, ott tisztelet és szeretet van, ott a csodaország, ott a meghitt otthon, ott az öreg városok padlásainak tengere...”

Andrea Dee

A galamb szó az azonos jelentésű latin columba északolasz dialektális golomba alakjából származik vélhetőleg délszláv közvetítéssel. A columbarium szó egyik jelentése galambdúc, galambház. A magyar galamb szó is több település nevében szerepel, mint Galambok, Galambos, Galambód, Nagyalambfalva, Kisgalambfalva és Galambóc.

Ebből a rövid felsorolásból is látható, hogy a galamb, a galambbal kapcsolatos kifejezések hányszor, hogyan fordulnak elő mindennapjainkban. És akkor még nem is szóltunk a népdalainkban, nótáinkban előforduló megjelenítéséről.

A népi rigmusokban, gúnyversekben is gyakran megjelenik:

„Hódi, Mucsi, Biacsi, Révész Márton, Kiss Jancsi, Figler Márton, Pap András, ez a hét fő galambász”
(TEMESI,1986)

A népművészeti alkotásokon (szóttések, faragások, égetett agyagárúk) jelenlévő ábrázolások mind-mind arról tanúskodnak, hogy népünkhöz mennyire közel áll a galamb, mennyire szereti e kedves jóságot.

A hazai galambtartás/tenyésztés kezdete nehezen határozható be. Nem valószínű, hogy Árpád seregei, a honfoglaló magyarok magukkal hozták volna galambokat. Az azonban nem kizárt, hogy a meghódított területek szláv népei – a Római Birodalom galamb kultuszából következtethetően - már tartottak, a magyarok után jövő népcsoportok pedig már hozhattak galambokat. A kalandozó magyarság már hozhatott magával nyugati portyáiról galambokat. Az államalapító Szent István által behívott szerzetesrendek minden bizonnyal tartottak galambokat. A különböző korokban (tatárjárás-, törökűlés után), a különböző népek (kun, jász, morva, sváb, bajor, délszláv) által történő betelepülés pedig csak színesíthette e palettát.

A galamb haszna az élet különböző területein mutatkozik meg:

1. Gazdasági haszna

- a) A galamb fiókáinak húsa egészséges, a „reform konyha” igényeinek megfelelő élelmiszerforrásként szolgál.
- b) A galambtenyésztés során igényként felmerülő mezőgazdasági (takarmány), ipari (gyűrű, kiállítási ketrecek, gyógyszer), szolgáltatási (termék bérbeadása, szállítás) igény megjelenése.

2. Sport, hírközlési, pihentetés célú felhasználása, haszna

- a) Postagalamb versenyszerű röptetése (cél: az előtte lévő táv minél rövidebb idő alatt történő lerepülése), mely szórakozási, versenyzésisi lehetőséget biztosít e hobbi kedvelőinek.
- b) Versenyszerűen röptetett postagalambok katonai igénybevétele hírközlésre, elsősorban háborús, vagy egyéb vészhelyzetben.

3. Verseny, hobbi, pihentető, mai kifejezéssel „relaxáló” tevékenység haszna

- a) Röpversenyek: arra kitenyésztett galambfajtákkal a tenyésztő dúcánál végzett röptetés (minél hosszabb, intenzívebb, magasabb repülési tevékenység /magasröptű, magasszálló/, különböző, az adott fajtákra repülés közben jellemző mozdulatsor végzése /bukás, pergés/).

b) Galambok kiállítási célú tenyésztése. A küllemi előírások (standard) alapján történő bírálat versenye, a felkészülés folyamata maradandó élmény. Az így tenyésztett galambok egy csoportjának kialakításakor csak a küllem minél tökéletesebb kialakítása vezérli a tenyésztőket.

A hazai fésűs bukó-keringő galamb fajtáink egyértelműen a 3. csoportba sorolhatók, nagyjából az a) pontban, kisebb részt a b) pontban írtak szerint.

E dolgozat célja összefoglalni a rendelkezésünkre álló szakirodalmi adatok alapján a kialakulásuk kronológiájáról szóló adatokat, rávilágítani az egyes fajtacsoportok közötti rokonságra, hangsúlyt adva a fajták kitenyésztési folyamatainak.

Választásomat befolyásolta, hogy magam is ebbe a csoportba tartozó galambfajták (székesfehérvári-, erdélyi-, erdélyi duplakontyos bukó) tenyésztője vagyok, rendszeresen publikálok e témakörben, folyamatosan kutatom a szakirodalmat.

Az életszínvonal erőteljes csökkenése egyes társadalmi csoportoknál visszavetette, sőt esetleg meg is szüntette a galambtenyésztés lehetőségét. Ugyanakkor látható, hogy egy szűkebb réteg komolyabb tökével megjelent a galambtenyésztésben. Érdekes módon azonban e megjelenés elsősorban a külföldi (német, amerikai) galambfajtákat hozta helyzetbe, a magyar fajták nem örvendenek körükben ilyen népszerűnek. E jelenség nem ismeretlen más állatfajok magyar fajtáinak tenyésztői előtt sem. Ugyanez a cipő szorít a magyar kitenyésztésű kutyafajták esetében is. Remélem egyszer divat lesz a magyar állatfajták tenyésztése/tartása is.

De miért is szükséges e galambfajták megőrzése, tenyésztése?

„A veszélyeztetett, a kihalás fenyegette fajok, fajták egyedeit a fokozott védelemben részesítendő állatok csoportjába kell sorolni. Ezeknek az állatoknak sokszor semmi gazdasági haszna nincs, azonban génmegőrzésük mégis emberi kötelezettségünkhöz tartozik, mert nem lehet tudni, hogy ezek milyen értékes géneket rejtnek magukban, és bármikor szükség lehet azokra a génekre.” (JANAN, 2000)

A galamb társadalmi hasznosságánál pedig álljanak itt az 1936-ban papírra vetett gondolatok, melyek ma is időállóak.

„...A tenyésztőnek üdülést és szórakozást nyújt... egy darabkát juttat a természetből, amelyet a maga részére a szürke, egyhangú hétköznapiságból át tud menteni... a galambsportnak sokkal komolyabb és jelentékenyebb jelentősége van...a sok 100.000 métermázsa...gabonának... felhasználása. ... továbbá nem szabad azt a hasznat sem lebecsülni, amelyet a postagalambok a különböző gaz- és dudvamagoknak az elemésztésével hajtanak. Bizonyos, hogy a föld felületén fekvő magot szintén felszedik a galambok...” (MALOSIK, 1936)

2. ELŐZMÉNYEK, SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Házi állataink közül a galamb képes - rövid idő alatt - a legváltozékonyabb formákat, színeket, rajzokat kihozni. A ma meglevő magyar galambfajtánk is ékes bizonyítékok erre.

Kr. előtti V. évezredben történt a galamb házasítása (domesztifikáció). Őse a szirti galamb, de egyes vélemények szerint más fajok is szerepet kaptak.

A galamb közepes termetű, kecses madár. A lélek, a harmónia és a tavasz jelképe. Az anyaistennők szent madara, anyaság-szimbólum, a szerelmi beteljesülést is reprezentálja.

Az ókori mezopotámiai kultúrában Innin/Istar/Astarta istennő attribútuma, anyaistennő szent madara volt, és szintén a szerelmet és a termékenységet szimbolizálta.

Egyiptomban a halhatatlanság madara, az életfa ágán ül, csőrében a gyümölcssel.

A görög mondavilágban Zeusz/Jupiter és Aphrodité/Vénusz attribútuma. A papnők neve (pelaidészek) a görög galamb szóból származott. A dodonai jósdá jövendőmondó állata, Aphrodité, a szépség és a szerelem istennőjének volt a szent madara.

A Perzsa Birodalomban jelentős volt a hírvivő galambok szerepe.

Az ókeresztény művészetben a temetkezési urnákon szereplő, edény szélén álló, abból ivó galambok az élet forrásából ivó lelkekre utalnak.

Az ókori Róma egyik legnagyobb költő, író, tudósának épségben fennmaradt műve a mezőgazdaságról szól,

melyben a galambokról is írt. A könyv három témakört foglal magában: a madártenyésztést, a vadgazdálkodást, a méhészetet és a haltenyésztést. (VARRO, 1971)

A Római Birodalom galambtenyésztési kultúrája köztudott. Ennek ékes bizonyítéka Theodorus-szarkofágjának díszítése is. (részlet, IV. sz., Ravenna, San Apollinare in Classe). A Dunántúl Pannónia néven a birodalom tartománya volt. A birodalom széthullása után a galambtenyésztés csak nyomaiban maradhatott meg. Az itt élő szláv népek élelem forrásként tartották, sok gondozást nem igényelt, elvadulva megélt a településeiken, vagy annak közvetlen környékén. Ellenséges támadáskor nem kellett gondoskodni menekítéséről. A békésebb időszakokban mint szórakozási módként is helyet kaphatott a galambbal való foglalkozás.

Fésűs galamb-ábrázolás Crispijn de Passe: *Vénusz* alkotásán.

(XVI. század vége – XVII. század eleje). A szerelemistennő szekerét a hagyomány szerint galambok húzták.

A keresztény ikonográfiában a Szentlélek megjelenítője többnyire fehér galamb képében. „...Isten lelke mint galamb leszállt és fölébe ereszkedett...” A képen a római Szent Péter Bazilika üvegablakának részlete látható

A szentlélek hivatalos szimbólumává 325-ben, a niceai zsinaton választották meg. A középkor óta tartják úgy, hogy a meghalt emberek

lelke galamb képében hagyja el a testet és száll fel a mennyországba.

„...Az Úr hívta Mózeszt, és a megnyilatkozás sátorából ezt mondta neki: Ha égőáldozatul madarat mutat be, gerlét vagy galambot hozzon. A pap áldozza fel az oltáron, fogja meg a nyakát és vágja le a fejét, ezt égesse el az oltáron, a vérét pedig csurgassa az oltár oldalára. Szedje ki a begyét és a szárnytollait, s dobja az oltár mellé, ahová a hamut szokták önteni. Szelje ketté az állatot, egy szárnyat ide is, oda is, anélkül, hogy lemetszené. A pap égesse el az állatot az oltáron, a tűzre rakott fán. Ez az égőáldozat a megbékélés illatában elköltött étel lesz az Úr számára...” Leviták könyve

Se szeri, se száma azon szenteknek és vértanúknak, akiket galambbal ábrázolnak. Galambokkal ábrázolják aquinoi Tamást, és a 12 apostolt is.

A galamb az iszlám világban az őszinteség megtestesítője, a zsidó kultúrában pedig a szerelemé. A zsidó hagyományban az ártatlanságot, a halál fölött aratott győzelmet, a békét testesíti meg.

Kínában, akárcsak nálunk a galamb az örök hűség madara.

Japánban a galamb megjelenése szerencsés előjelnek számít.

A galamb sokszor előfordul a Bibliában is, úgy az Ószövetségben, mint az Újszövetségben. Legismertebb előfordulása az olajágot a csőrében hozó galamb, amelyik jelezte Noé számára az özönvíz végét.

„...A galamb este visszatért Noéhoz és íme, friss olajágot tartott a csőrében ... Újabb hét napig várt és ismét kiengedett egy galambot, de az már nem tért vissza hozzá...” (Ter 8,8–12). Áldozati állatként is szerepel (Lev 12,8).

A festészetben is kedvenc téma a galamb ábrázolása. (Albert Dürer: Szentháromság rézkarc, 1511).

Az 1193-1280 között élt, a Duna melletti Lauigenben született természetíró (prédikátor, majd regensburgi püspök, később pápai delegátus) írásaiban többször említést tesz a galambról, mint ismert háziállatról. (MAGNUS, 1996) Népköltészetbeli jelentéséhez hasonlóan a szeretett nő szinonimája: „Gyere ki galambom, gyere ki gerlicém” (PETŐFI, 2008), a tisztaság-jelképe: „Pihés, fehér, szűzi galambként / halok meg szép galambhalállal.” (ADY, 2006)

A házigalamb, különösen a fehér színű a békét szimbolizálja. A legtöbb vallásban a galamb a békés lény. A „békegalamb” – elsősorban Picasso grafikai nyomán – a háborúellenes mozgalom jelképe.

A galamb sokáig élelemforrásként volt jelentős. Az ókorban a zsidóknál a bárány mellett szent áldozati állatként szerepelt.

A középkorban sokfelé fogyasztották, nem vágták le télire sem, ellentétben a többi háziállattal. Ekkoriban nem tároltak nagy mennyiségű takarmányt télire a háziállatoknak. A galambok azonban kevés táplálékkal is megelégszenek, ezért életben hagyták ősszel, egész télen friss hússal látták el gazdáikat. A szegény ember „mészárszékének” is nevezték helyenként a galambot. (KATONA, é.n.)

Bornemissza Anna 1687-ben leírt szakácskönyvében 20 féle galambhúsból készült étel elkészítését, 8 féle gerlelből készültét ismerteti. (LAKÓ, 1983)

Európa mediterrán vidékein és Ázsiában a fogyasztásuk ma is gyakori.

A hazai alapgalambfajtáink említése, leírása, esetleg képi ábrázolása sok tekintetben kiindulási alapot jelent a rendszerező galambász szakirodalomban.

A német nyelven írt, gót betűs, megjelenési időpontját illetően a mai napig vitatott Gustav Prütz: Illustriertes mustertaubenbuch (1868, 1886) című könyv sokat segít a hazai galambtenyésztés korai szakaszában történő eligazodásban, de Balassa György 1901-ben megjelentetett magyar nyelvű, „Az okszerű galambtenyésztés” című könyve jelenti a stabil alapot. Ha csak a különféle neveken szereplő fajtacsoportok közötti eligazodást segítené, már akkor is nagyot alkotott volna. Ennél azonban sokkal többet tett, rendszerezte, majd egyértelmű névvel látta el a fajtákat, ismertetést közölve róluk.

Winkler János Galambtenyésztés című 1925-ben megjelent könyve Balassa művére épül, de szerencsére azt kiegészítve új adatokat is közöl.

Moldvai Ferenc (1938 a, b) munkái hozzájárultak a korrektebb eligazodáshoz a fajták között.

Teremi Gábor 1956-ban kiadott könyve igen értékes adatokat is szolgáltat, korrekt, határozott állásfoglalás a hazai fajtáink mellett.

Dr. Péterfi István 1961-ben és 1970-ben megjelent művei „A házigalamb és tenyésztése” címmel széles sávban foglalkoznak a galambfajtákkal, nagy hangsúlyt fektetve a magyar kitenyésztésűekre. Munkásságának értékét néhányan vitatják. Műveire szívesen hivatkozom, a felhasznált nagymennyiségű szakirodalom hitelessé teszi írásait. Véleményem szerint bírálói egy részének „savanyú a szőlő”.

Tanulmányoztam az 1800-as évek közepétől a hozzáférhető szaklapokat.

A kimondottan galambtenyésztéssel foglalkozó szakirodalom tanulmányozása mellett hangsúlyt fektettem egyéb korabeli nem galambász, de ahhoz, vagy a falusi életformához kötődő egyéb kiadványok tanulmányozására is.

Többen vitatják az adatok ilyen jellegű feldolgozását, összegzését, mondván, hogy az elírás lehetősége is fennállhat e régi írásokban. Természetesen teljesen nem zárható ki e tény, de vállalni kell a tévedés veszélyét is azért, hogy a régi ismertetéseket olvasva, megfelelő szűrés után azokat összegezzük. Még mindig kisebb így a hiba lehetősége, mintha hagynánk feledésbe menni a rendelkezésünkre álló ismereteket.

Az említett szakírók munkássága jó alapokat biztosít a további kutatásokhoz, részben azért, mert egyes anyagokat összefoglaltak már, melyet az idegen nyelvű szerzők is szívesen felhasználnak, másrészt pedig megjelölték források fellelhetőségének a helyét. Tisztességes, korrekt forrásmunka kezelésük megkönnyíti az utókor munkáját.

A hazai szakirodalom az 1950-es években csak itt-ott egy-egy röpke hír erejéig ad számot e szép küllemű galambfajták eredetéről.

Szikora András érdeme vitathatatlan a hazai galambfajtáink népszerűsítésében. Az 1970-es években több alkalommal szót emel mellettük. Konkrét irodalmi hivatkozásai példaértékűek.

A legjobb magyar nyelvű szakkönyv, a Szűcs L.– Szécsényi I. (1965) Galambtenyésztés című is elsősorban fajtaleírásokat közöl, kevés teret kapott a fajtatörténelem.

Az 1960–1980-as években megjelent galambászati szakkönyvek kevés újat hoznak a fajtatörténeti kutatások szempontjából.

Napjainkban a Magyar Galamb-és Kisállattenyésztők Országos Szövetség (MGKSZ) által kiadott szaklap, a Galamb-és kisállat magazin ad teret a hazai galamb fajták ismertetésének, népszerűsítésének. Jelentősen hozzájárul a fajták népszerűsítéséhez, a felmerülő szakmai kérdések megvitatásához, a megoldás kereséséhez.

Az Őstermelő – Gazdálkodók Lapjában megjelenő, a hazai galambfajtáinkat ismertető sorozat sokat segít, még a kívülállóknak is a fajták között való eligazodás terén.

Napjaink szakirodalmának megjelenítése e téren megoszlik.

3. SAJÁT VIZSGÁLATOK

3.1. Anyag és módszer

Dolgozatomat a rendelkezésre álló galambtenyésztési szakirodalomra, azok elemzésére és a fajták meghatározó tenyésztőivel folytatott szakmai konzultációkra, társaim (és a saját) tenyésztési tapasztalataira valamint megfigyeléseinkre alapozva állítottam össze.

3.1.1. Adatgyűjtés

Az adatgyűjtés során problémát okozott, hogy a galambtenyésztési szakirodalom mind a Szent István Egyetem, mind a Mezőgazdasági Múzeum könyvtára, mind pedig az Országos Széchenyi Könyvtár esetében hiányos, főleg az 1800-as évek tekintetében (pl.: a Szárnyasaink című újság 1884-es évfolyama is hiányzik).

Több szerencsém volt a könyvek esetében. Sikerült minden, az 1800-as évek végétől napjainkig kiadott, e témakörben említésre érdemes könyvet végigolvasnom.

3.1.2. Módszer

A téma feldolgozását a rendelkezésemre álló szakirodalom, tenyésztőtársaim és a magam ismeretei felhasználásával végeztem.

Hangsúlyt fektettem a hazai fésűs bukó-keringő galambfajták kialakulásának a kérdésére, fajták megjelenésének, említésének kronológiai behatárolási lehetőségének vizsgálatára.

Az ismertett anyagok összevetése, következtetések levonása, összegzése révén a kialakult fajták rövid fajtaismereti közlése, hangsúlyt helyezve a meghatározó fajtajegyekre.

A fajták kialakulási módjának, térnyerésének, elnevezésének kutatása.

A fajták esetén rávilágítás a fajtaleírásokban esetenként jelenleg is meglévő ellentmondásokra.

3.2. Hazai galambfajtáink kialakulásáról

Az irodalmi áttekintés fejezetéből láthatjuk, hogy hazánkban a galambtartás/tenyésztés nem volt ismeretlen már az 1200-1300-as években sem. Hisz' honnan kapták volna nevüket e települések, ha ismeretlen állat lett volna a galamb.

A hazai galambtenyésztés kialakulását illetően szakírók az egyik része török, míg másik része a lengyel-orosz hatást tartja reálisnak, de találhatunk utalást a Nyugat-Európa felől történő elterjedésre is egyes fajták esetében. E látszólag ellentmondásos felfogás egyáltalán nem zárja ki, hogy térben és időben eltérően e folyamat lejátszódjon. Oroszország alatt az Orosz Birodalom közép-ázsiai részét, elsősorban a mai Kazahsztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán területét értem. Az innen elkerülő galambok részben a törökök, illetve a hadseregük nyomában vonulók (kiszegítő) népek, részben pedig az Orosz Birodalom európai területén át a szomszédos lengyelek által kerülhettek hozzánk. A következő írás a hírközlő galambok szerepét hangsúlyozza. Az időpont a török hódítás kezdete, de mi, magyarok ekkor már birtokában voltunk ezen ismereteknek.

„...Míg az ostromló sereg tivornyázott és az ágyúk érkezésére várakozott, azalatt Heder bégnek egy Damián nevű rácz meghittje a várból kiosont és Budára sietett, hol Khadim Ali bégnek, kit különben "kappan basának" hívtak, a szegedi szerencsétlenséget hírül adta. A pasa Damiánnak kijelentette, hogy siessen vissza urához és tudassa vele, hogy felmentő seregével legott útra kel s míg megérkezik, addig a várat minden körülmények közt védje. Számítva egyúttal arra, hogy Damián nem értesítheti Heder béget, egyidejűleg galambposta útján is bízta a béget a kitartásra...” (REIZNER, 1900)

Az első magyar nyelvű nemzeti eposzunk már ír a hírvívő galambról, s úgy tűnik, mintha ekkor rég ismert lenne a galamb e célú hasznosítása. Szigetvár török ostroma 1566-ban volt.

A magyar festészet kiemelkedő egyéniségei is szívesen szerepeltették a galambot festményeiken (pl. Barabás Miklós: Galambposta–1843, Borsos József: Galambposta–1855).

„...Azonban egy galamb Szigetbül röppenék

Kanizsai fészekben eztet nevelték,

Ugyan szárnyaival oda igyekezék,

Azonban ily véletlen dolog történék:

Egy ráró magasbul megszemplélé prédát,

Utánna indítja két sebes sugárát,

Az haszontalannak véli csavargását;

Hát császár sátorában elröjti magát.

Gyorsan sok bosztáncki megfognák galambot,

És eszekben vévék egy kis papirosot,

Ezt galamb Szigetbül szárnya alatt hozott,

Az császárhoz bevivék ezt az ujságot.

Gyorsan magyar tolmácsot behivatának,

Az keresztény levelet kezében adák.

Az fölín levélnek ily bötiük valának:

"Adassék ez levél az magyar királynak." ...” (ZRÍNYI, 2006)

A modern zoológia alappilléret jelentő műben kerül említésre tudomásom szerint, hogy

„...a fejdíszes galambok nagy-része Oroszországból származik...” (GESNER, 1668) Jómagam a fésűs

galambokat is fejdíszesek címszó alatt értem. Ha ez így van, akkor komoly bizonyítékkal bírunk hazai galambfajtáink egy-részének keleti (Orosz birodalmi) eredetét illetően.

A mű első kiadása latin nyelvű, de a képen látható példány németül, Tier Buch címmel készült, 1668-ban.

Tengeri úton, Velencén keresztül is kerültek hazánkba galambok. 1557-ben Nádasdy Tamás országnádor Bécsből feleségének Kanizsay Dorottyának 2 fehér, 2 fekete házigalambot és 2 gerlét küldött, melyeket néki egy Gajetanus nevű velencei úr küldte

ajándékba. (PACHMANN, 1924).

Szakirodalmi adatok alapján holland, német, francia közvetítéssel is jutott hozzánk galamb.

Bízom benne, hogy rövidesen tanulmányozni lehet e könyvet, így megbizonyosodhatunk az állítás helyességéről is.

A hazai galambfajták kialakulásának kutatása mindig szorosan kapcsolódik az európai folyamatokhoz. 1789. augusztus 4. éjszakáján („csodák éje”) a Francia Forradalom Versailles-ban ülésező nemzetgyűlésének liberális nemesi és polgári képviselői kezdeményezik a kiváltságok és a legterheőbb feudális szolgáltatások eltörlését, melynek hatására a kiváltságosok jogi lemondó nyilatkozatot tettek:

- Lemondtak az adózási kiváltságokról, a robotról és más személyi szolgáltatásokról + **a vadászat-, a nyúl- és a galambtenyésztés földesúri jogáról**, a földesúri igazságszolgáltatás monopóliumáról.
- Kimondták, hogy többé nem lehet pénzen vásárolni hivatalokat.
- A papság képviselői lemondtak a tizedről.
- XVI. Lajost „a francia szabadság helyreállítójának” deklarálták.

Az 1870-es francia-porosz háború idején a körülzárt Párizssal postagalambokkal tartottak kapcsolatot.

1840-es évekbeli felmérések szerint „...a magyar nemes meg kedvvel tartott galambot...” (KÖVÁRY, 1847)

Hazánk mindig azon nemzetek közé tartozott, amelyek büszkén vállalhatták illetve vállalhatják fel az évszázadok során kitenyésztett galambfajtaikat.

Mai napig vita tárgyát képezi a magyar kitenyésztésű galambfajták száma. Ennek egyrészt történeti okai vannak, másrészt pedig szakmai jellegűek.

Történetiség szempontjából kérdésként vetődik fel: mely galambfajták tekinthetők magyarnak? 1918-ig hazánk az Osztrák-Magyar Monarchia része volt és galambfajtáink zöme ezen időszakig megjelent, így egyértelmű – legalábbis számomra -, hogy amely galambfajták a történelmi Magyarország területén kerültek kitenyésztésre, azok magyar fajtáknak tekintendők. Nem vitatom azonban azt a tényt, hogy – főleg nemzetiségek lakta területeken – más nációk tenyésztői is hozzáadtak valami pluszt ezen tevékenységhez. Más a helyzet az I. világháborút lezáró békeszerződések utáni határok között kialakult galambfajtáknál, melyeknél ez a kérdés így fel sem merülhet.

Szakmaiság szempontjából a kérdés az, hogy mi tekintendő önálló galambfajtának. Számomra a válasz egyértelműen az, hogy azok, melyeket a szervezett galambász társadalom szakmai közösségei (napjainkban: MGKSZ) elismertek.

Hosszú távon csak azon galambfajtáinkat tudjuk sajátunkénak tudni, melynek európai elismertetését véghezvisszük. Sajnos ez azt jelenti, hogy csak a mai Magyarország határain belül kitenyésztett fajták elismertetésére van reális esélyünk.

Ez a szám sem kicsi. A mai napig vita folyik arról, hogy hány fajtánk van. Az én véleményem erről, hogy annyi, amennyi rendszeresen megjelenik a Nemzeti Kiállítások alkalmával, illetve annyi, amennyit sikerült illetve sikerül még elismertetni az Európa Szövetséggel. (De azért a kimaradókat sem kell elfelejteni.)

1878-ból származó híradás szerint azonban ekkor még kora szaklapjában is csak az alábbi csoportosítás szerint kezelték a galambokat. „...A házigalambnak több fajtája van; ugymint: vadoncz, paraszt, páva, begyes és bukádzó (pursztlí)... Van még az ugynevezett bécsi galamb... A „Bukázó” galamb nevét onnan vette, hogy e fajta legtöbb egyede, repülés közben kifordul (hátra, nem előre)... Kicsi gömbölyű, „bóbitás” fejjel, tollas lábbal, jó szállóképességgel, gyenge nevelőképességgel.” (TEMESVÁRI, 1878) A híradás kora szaklapjában, a Gallusban jelent meg. Látható, hogy ekkor még fajtacsoporthoz képest kezelték a későbbi fajták indulási anyagát.

A török hódoltság kétségkívül hozzájárult a galambtenyésztés fellendüléséhez, elterjedéséhez.

Az Orosz birodalomból Lengyelországon át, a Török Birodalomból Erdélyen keresztül származó új változatok hozzásegítették a meglevőket a karakteresebb, látványosabb elkülönülésre, kezdetét vette a fajták kialakulása.

(A képeken az 1800-as évek végén készült, komáromi bukóként ábrázolt galamb rajza, festménye, illetőleg lengyelkoronás keringő 1928-ban alkotott rajza látható.)

3.3. Hazai fésűs bukó-kerिंगő galambfajtáink, azok kialakulása

A Magyarországon kialakuló galambtenyésztés határait – úgy tűnik - a jobbágy felszabadítás előtt a feudális birtokhatárok határozhatták meg, csak az adott birtokhatárokon belüli mozgások segítették a cserét. Egy idő után a küllemileg, repülési módban kiegyenlítő galambfajta (csoportok) az adott terület saját változatát képezték. Ekkor még nem beszélhetünk a mai értelemben vett tenyésztésről, csak a mutáció, kiválogatás révén megjelenő egyes változatok térnyeréséről.

A minőségi tenyésztés a kolostorokban, rendházakban indult meg, itt biztosítva volt a távolabbról is a galambok beszerzésének a lehetősége, melyekből 1-1 aztán kikerült a lakossághoz is.

A Pannonhalmi Főapátság Régiségtára őriz néhány Bakonybélről származó mintás padlótégla töredéket, melyek 1902-ben kerültek elő a mai kolostorépület déli szárnya előtti területéről. A monostor múltját kutató Sörös Pongrác Pannonhalmára küldte az érdekesebb leleteket. Sörös leírást, sőt két általa rajzolt ábrát is közölt a mintás padlótéglákról. A régészeti szakirodalom nem figyelt fel e jeles tárgyra egészen az 1970-es évekig. Ekkor Holl Imre ismerte fel a bakonybéli padlótéglák közeli rokonságát a számos csehországi emlékkel, miután azok katalógusa és feldolgozása megjelent.

A padlótéglák egyértelműen azonosíthatók a Sörös által leírtakkal, a rajzokon szereplő tárgyak, bár hiányosan, de ma is megvannak. Sajnos elkallódtak azok a mázzal ellátott mintás töredékek, amelyek egyikén Sörös két egymás mellett lévő galambot vélt felismerni, míg egy másikon röpülő madarat látott.

Közel azonos mintát ismerünk a pilisi ciszterci apátság templomának eredeti helyén feltárt padlóból is, és a szentgotthárdi ciszterci kolostor templomából is.

A prágai Vyšehradon feltárt Szt. Lőrinc templomban 1903-ban, majd több bencés monostorban találtak egy hasonló elemekből összeállított padlót. A padlótéglák készítése ideje a XII. század végénél nem későbbi. (VÉGH, é.n.)

A jobbágyfelszabadítást követő szabadabb mozgás következtében a történelmi Magyarország területén erőteljes fejlődésnek indult a galambtartás, majd tenyésztés.

Az egyes országrészekben, területeken, településeken már kialakult változatok új helyekre kerülve, (főként a vándoriparosok, só szállítók, hajósok révén), más fajttal keresztezve alapját képezték az új fajtnak.

A munkában megfáradt emberek szívesen gyönyörködtek kedvenceik repülésében, bukásában, számukra pihenést, szórakozást és kikapcsolódást biztosított a galambtenyésztés.

Ebben az időben többen hódoltak e szenvedélynek, nagyobb híre volt egy- egy kimagasló minőségű galambnak, jogos büszkeséget szerezve tulajdonosának. Nagy volt ám a rivalizálás. Kinek van szebb, jobban repülő, jól bukó galambja, teret adva ezáltal a vetélkedésnek, mert egy-egy befogott galamb néha csak komoly árért kerülhetett vissza a gazdájához.

A XVIII. századig elsősorban, mint élelmiszerforrás szerepelt a falusi lakosság számára. A porta tartozéka volt a galambdúcban, a padláson, az istállóban, a ragalján élő galamb, mely ekkor már kedvtelési célokat is szolgált (repülés, bukás, testnagyság, fűvás, szépség).

A XIX. század eleje a hazai galambtenyésztés erőteljes fellendülését jelentette, ekkor kaptak önálló, területekről, településekről elnevezett megjelöléseket, neveket a magyar galambfajták.

Templomaink oltárképein rendszeresen találkozhatunk galamb-ábrázolásokkal (pl. N.N.: Szentháromság–1450 körül, N.N.: Szentháromság–1471) Érdekes lenne egyszer időrendi sorrendbe tenni ezen alkotásokat.

A magyar költészetben is jelen van a galamb:

„...Nézelhessem mit az óra át:

pici háznak piros taraját

s hogy cikáz fölötte két galamb!

Szilaj idill, fehér ditiramb...

Ditiramb vagy idill, bánom én!

Míg céloom nincs, a világ enyém...”(TOMPA, 1870)

Az új változataink, az esetleges későbbi fajtáink így alakultak ki. Küllem, röpmódor, repülési teljesítmény, szaporaság, esetleg egy kis extrém, különleges jelleg mind-mind meghatározóak voltak. Hogy aztán másoknak is tetszett-e az már más kérdés.

Így aztán néhány fajta/változat amilyen nagy sebességgel lett népszerű, ugyanolyan hamar el is tűnt, átadva a helyét egy másik, mások által kedvelt, esetleg felkapott fajtának.

Hazai galambfajtáink kialakulása a jobbágyság, a kisbirtokosok, a kialakuló városi polgárság kedvtelése következtében jött létre. A városokba bekerülő különböző változatok/fajták keveredése következtében kialakultak az új, karakteresebb elkülönülésű fajták (pl. váczi kerge galamb). Az 1800-as években dívó galambkereskedők áldásos tevékenysége pedig feltette a koronát erre. Az 1800-as években már (angolból fordított) magyar nyelvű mezőgazdasági szakkönyv is ír a galambokról, pár sorban.

„2045 § A galambok, „ha melegen tartatnak, már februárban felkerekednek tojni, s azt decemberig folytatják. Fészszeiket maguk csinálják. Ugyanazon pár ugyanazon fészket nem csak egyszeri, hanem egymás után több költésre is használja. A galamb mindig csak kettőt tojik, mindenik ivarból egyet.”

Ezen időszakban a magyar nyelvű, – gyerekek számára írt – természetleíró könyv is ír a galambfajtákról.

„ A galamb (Taube, Columba)

hogy

mi jegyeztre méltó.

A' gólyvággalamboknak olly iszonyu nagy begye van, hogy azt olly nagyra felfújhatja, mint az egész teste.

A' kontyosgalambnak nyakszirtén nagy hosszú tollai vannak, mellyek előre a' fejére halanak.

A' gatyásgalamb nálunk legnagyobb, 's ennek borzas tollu lábai vannak.

A' gerlice legkisebb a' vadgalambok közt, 's tulajdonkép Keletindia a' hazája, de most már Európában is majd mindenütt találhatik, testszinü; fekete örv van a' nyaka körül 's így szól: túrtur, túrtur!

A' tengeri – vagy kaczagógalambnak is Keletindia a' honja, melly szavára és színére nézve majd hasonló a' gerliczéhez. Házaknál szokták tartani,

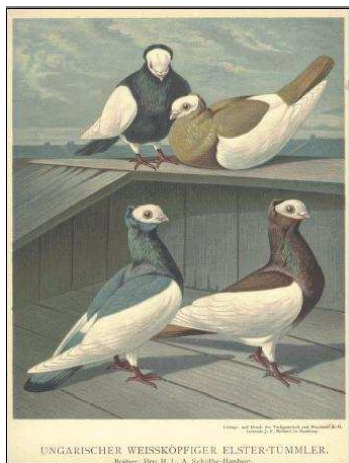
... Postagalambul (Pofttaube, Columba tabellaria) melly egy helyről másra viszi a' leveleket...” A' Törökök síriai Aleppo városban és Alexandriában Egyiptomban, nálunk pedig a' Hollandiak, Angolyok és Francziák még most is valóságos posta gyanánt élnek ezen galambokkal, 's ezeket küldenek a' nagy kereskedők és bankászok egymásnak levelet. ...” (RAFF, 1846)

A kialakuló fajta csoportok ekkor még folyamatosan változtak, ugyanazon néven néha vidékenként más küllemű galambot értek. Hogy miért? Egyrészt a fajtaleírások hiányosságai, másrészt pedig az egyéni ízlések eltérő volta miatt. Véleményem szerint a fajtaleírásnak „szentnek” kellene lenni, azt megváltoztatni nem szabad. Tudom, hogy a fajta a tenyésztés során változó egyedek gyűjtőfogalma, de ez nem jelenthet folyamatos fajta-átalakítókeresztezést.

Gondoljunk csak az angol telivérre! Az első hivatalos törzskönyve 1808-ban jelent meg. Ez azt jelenti, hogy ekkortól zárt törzskönyvű, azaz csak azok a kancák és mének vehetnek részt a tenyésztésben, melyek ősei már ekkor törzskönyvezésre kerültek. Ugye mégsem mondjuk azt, hogy az angol telivér nem fejlődik? Sőt! Tudom, hogy a galambtenyésztés ettől (zárt törzskönyvezés) még fényévnyi távolságra van, de valamikor majd el kellene kezdeni. Nehéz lesz! (BÁRÁNY, 2005, 2006)

3.4. A magyar fehérfejű szarkarajzú bukó okán a szívesrajzú változatokról

A magyar fehérfejű szarkarajzú bukónak nevezett galambról az 1800-as évek ismert német szakírója közöl ismertetést. Sokat köszönhetünk e színes kömetszettel illusztrált szakmai leírásnak, mely felhasználásával közelebb jutunk a magyar fésűs fejű bukó-keringő galamb fajtáink kialakulási folyamatának megértéséhez. A leírás egyik érdekessége, hogy alátámasztva az orosz irányú galamb elterjedési feltételezést, hivatkozik a lengyelek nagyon hasonló küllemű galambjára.

A közölt leírás szerint

„Ennek a fajtának a legjelentősebb képviselői: a magyar fehérfejű szarkarajzú bukógalamb

1. A magyar fehérfejű szarkarajzú bukógalamb (lúdalakú /libás/ bukógalamb)

Ennek a galambnak az elnevezése vitát váltott ki a galambkedvelők körében. Néhányan azt állítják, hogy a galambot lúdalakúnak (libásnak) kellene nevezni, a bécsi tenyésztők a német-osztrák területen a galambok elnevezésére régóta használt szóra hivatkoznak, a lúdalakúra(libásra). Ezzel a szóval a német-osztrák fehérfejű szarkarajzú galambot nevezik, ahogyan mi a közönséges galambot, a német és holland golyvás galambot, és a nürnbergi „bagdette”-t nevezük. Csatlakozhatnánk a bécsiek fejtegetéséhez, mivel az elnevezésük régi és népszerű, és mert ők tenyésztették ezt a galambot, továbbá mivel Ausztriából került Németország északi és középső vidékeire. Ettől eltekintve ennek a vidékies elnevezésnek a használata nem javasolt, hanem a „fehérfejű szívalakrajzú galamb” (szívrajzú, vagy szíves) elnevezést javasoljuk általánosan elfogadott szóhasználatnak.

A magyar és lengyel fehérfejű szívalakú (szívrajzú) bukógalamb mérete és testfelépítése kis mértékben tér el a már korábban létezett hamburgi fajtától. A fej és a csőr mérete, és a test térfogata teljesen megegyezik, csak a test hossza és a szárnytávolsága több valamivel, mely azt bizonyítja, hogy szárnyai és farktollai hosszabbak valamivel. A fej- és csőr méretének azonossága ellenére az előbbi fejformája jellegzetesebb, szögletesebb, mint a hamburgi fajta feje, mely inkább kerekded, és világosabb mintázatú. További egyezést mutat a két fajta hasonlóan fejlett fésű, és a toll nélküli lábak tekintetében, továbbá a minden bukógalambra jellemző színgazdagságban.

Számottevő eltérést mutat a fehérfejű szívalakú (szívrajzú) bukógalamb a rajza tekintetében. A színek, melyek a szívalakúakat (szíveseket) megkülönböztetik: színes tollazat a vállakon és a szárnyak felső részén, fehér színű toll a szárnyvégeken, és a lábakon. Más szívalakú (szívrajzú) bukógalambtól eltérően a hátuk nem színes, hanem fehér. Mindez azokra a galambokra igaz, melyek német kiállításokon szerepeltek, de feltételezhető, hogy ez általánosan jellemzi ezeket a galambokat.

A fej fehér mintázata hátul összefüggő, vagy a fésű zárja le egy éles vonallal, mely belülről rendszerint színes. Lefelé a fehér szín rendszerint a szem alatt végződik, egészen a toroknál. Ez a kicsi és fehér színben gazdag fej abban is különbözik a bécsi lúdalakú bukógalambtól, hogy utóbbi fejének fehér mintázata hátrafelé, és nagymértékben előre felé mélyen lehúzódik.

A szem színe a fej fehér színéhez igazodik, általában barna, sötét. Gyakran előfordul azonban világos szemszín is, ha nem is gyöngyszem. Utóbbiakat a német galamb-kedvelők előnyben részesítenék. A csőr színének minden

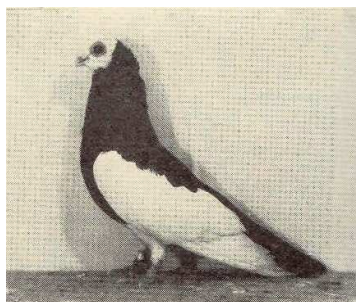
körülmények között fehérnek kell lenni, mivel a világos színű csőr a fehér színű fej következménye, és a legtöbb bukógalamb-fajta alapvető követelménye.

Végül meg kell jegyezni, hogy ez a galamb egy jó bukó / jól tud bukni.” (PRÜTZ, 1868)

A magyar galambtenyésztési „szlengben” libásrajzúnak nevezzük az olyan szarkarajzot, melynél a fej és a nyak eleje (torokfolt, előke stb.) fehér. Német neve után ganzlinak is nevezzük. A fordításban zárójelben a nyers fordítás galambászati szakkifejezését használtam. Klasszikus példája ennek a Wiener fluggansel, azaz bécsi repülő „libás”, vagyis ganzli.

Fentiek alapján joggal feltételezhető hogy a magyar szarkarajzú bukógalamboknak már az 1700-as években jelen kellett lennie. Hisz’ valamiből létrejött /létrehozták. Kik? Mikor? És sok idő kellett ahhoz is, hogy elterjedjen Magyarországon, majd Ausztrián keresztül kijusson a német területekre, ahol kiállításokon megjelenjen, majd Prütz felfigyeljen rá. Nem is lehetett ritka, mivel ábrázolása is megtörtént, kőmetszeten illusztrálva a fajtát a könyvben. És akkor még nem is tudjuk, hogy mennyi idő kellett e metszet és könyv elkészítéséhez. Megannyi nyitott kérdés! Lesz-e rájuk válasz valaha?

Prütz megerősíti azon véleményt, miszerint Lengyelországon keresztül az Oroszországból kerültek hazánkba a szíves rajzú bukó-keringő galambfajtáink ősei.

(A képeken a lengyel koronás keringő 1928-ban és napjainkban, valamint a lengyel gancle napjainkban).

Hogy már ekkor népszerűek voltak ezek a változatok, arra ékes bizonyítékként szolgál a következő idézet. „...Az is befolyással bír a díszgalambok értékére, hogy erős és gyorsrepülő-e vagy nem...A díszgalambok közt legérdekesebb a bukófenczező galamb. Ez minden képzelhető színben előfordul s bár tarkázata szintén nyom valamit a latba, a fősúly arra van fektetve, hogy minél gyakrabban, egyszerre minél többször és minél gyorsabban forogjon repülés közben...” (F) Itt tehát már kézzel fogható elkülönülés van a magasszálló/repülő és a bukó galambok között.

Hatalmas lökést adott a hazai galambfajták rendszerezésének, hogy 1882-ben a kor kihívását megértő tenyésztők megalapították a **Columbia Kört**, amely a szervezett magyar galambtenyésztés első lépéseit jelentette.

A városi polgárság, a (főként vándor) iparosok, hajósok, később a vasutasok mind-mind újabb fajtákat, változatokat közvetítettek (komáromi-, székesfehérvári bukó). Ha megnézzük a hazai, régi kitenyésztésű galambfajtáink nevét adó települések listáját, akkor láthatjuk, hogy vásárral, jó közlekedéssel, vízi átkelőhellyel rendelkeztek. Tehát nem véletlen, hogy ezeken a helyeken, ahol sokszor, sokféle ember találkozott, sokféle áru cserélt gazdát alakultak ki a mai, úgynevezett „kultúr” galambfajtáink.

Az ekkor megjelenő galambtenyésztési szaklap megkülönböztet doboló-(azaz: dobos), fátyolos (parókás), gólyvász (begyes), sirály (sirályka), páva, bukófencz (bukó), török, posta, közönséges, vagy hónapos, pagedette, montenegrói, vagy óriás, spanyol és fecske galambot. (PECZKÓ, 1883) Látható, hogy a csoportosítások esetlegesek.

Az elterjedés viszonylag gyorsan ment végbe. Gondoljunk azonban bele, hogy ekkor még a közlekedés nem volt ilyen intenzív, mint napjainkban. A vasút vonalak kiépülésével párhuzamosan azonban e folyamat felgyorsult. Hogy a galamb mennyire volt népszerű egykor, arra álljanak itt az alábbi példák.

„ Kray János báró...1829-ben vette át a topolyai birtokot...felesége Wenckheim Mária grófnő...családján kívül csak a vadászat, a lovak, a galambok és a kutyák érdekelték...galambászata pedig a világ valamennyi kiváló fajtájának gyűjteménye volt. Sem pénzt, sem fáradságot nem sajnált, ha ezekről a kedvenc állatairól volt szó...(MUHI)

Tiszaigaron a Mocsáry birtokon az I. világháborút megelőző időszakban több százas galambállomány volt. (KATONA, é.n.)

A fajták kialakulása, elterjedése maga után vonta a küllemi jellegek megismerésének igényét. Az eleinte szóban terjedő, később írásban is megjelentetett ismertetések ellentmondóak, összemosódtak. Ezen azonban nincs mit csodálkozni. A kialakult fajták elkülönülése nem mindig határozott, egyértelmű. Az idő előre haladásával nagyrészt tisztázódnak az ellentmondások, egyre karakteresebb lett az egyes fajták elkülönülése.

A galambról készült fajtaleírás (standard) tartalmazza mindazon küllemi jegyek (fenotípus) ismertetését, melyeket a minősítés (bírálat), a tenyésztés során figyelembe veszünk, alkalmazunk.

A tenyésztés során megfelelően végzett pozitív irányú szelekció (válogatás) elősegíti a galambok egyöntetőségének kialakulását, a fajta folyamatos fejlődését. A fajták természetes fejlődése a fajtatiszta tenyésztés során (azaz: idegen fajták bekeresztése nélkül) történik. Az utódok közül a legjobbak egyre jobban megközelítik az ideált, a „100 pontos galambot”, mely azonban a gyakorlatban nem létezik.

A galambok bírálata a külső, azaz a látható (vizuális) fajtajegyek alapján történik. Más kategória a teljesítményvizsgálat, amely pl. a haszongalambok esetében kaphat hangsúlyt.

Ha azonban idegen fajta bekeresztése történik, akkor már nem a fajta belső tulajdonságaiból adódó fejlődésről, hanem a bekeresztett „nemesítő” fajta előnyös tulajdonságainak felhasználásáról, a „nemesítendő” fajta egyes fajtajegyeinek megváltoztatásáról, erősítéséről, azaz a fajta (céltudatos?) fejlesztéséről beszélhetünk.

A napjainkban oly’ divatos, néhány fajtánál szinte állandó standardváltoztatásnak általában két oka van:

1. Nem jó a tenyésztési irány meghatározása, már az előző fajtaleírások elkészítésekor is „irreális”, fajtatiszta tenyésztéssel nem megvalósítható feladat lett kitűzve.
2. Az emberi ízlés megváltozása: a tenyésztés során előtérbe kerülő egyéni, vagy kiscsoportos nézetváltozás során olyan tulajdonság hangsúlyozása, mely nem, vagy nem ilyen hangsúllyal volt jellemző a fajtára, de az „olyan jól néz ki” (pl. testtömeg-, fésűmagyság növelése, csőrhossz csökkentése, netán repülési idő növelése a cél).

Ekkor tudatosan, vagy ösztönösen a keresztezés kap teret, mintegy „megváltásként”, mely azonban nem mindenható. A folyamat során létrejött basztardok (keresztetések), a hasadás törvényszerűségei miatt nem egyöntetűen örökítik a fajtajegyeket, melyek szóródása nagy, a fajtaleírásban előírtak teljesítése pedig egyre nehezebb. Tudomásul kell venni, hogy az örökítés 7-9 generáció után is csak akkor következetes, ha nem történik közben újabb keresztezés, főként nem még egy másik fajtával.

Mendel jól ismert, az öröklődés menetéről szóló törvénye szerint:

- az első hibridnemzedék (F1) valamennyi egyede egyforma (uniformitás törvénye)
- az F1 egyedeket egymás közt párosítva az F2 nemzedékben ismét megjelennek a szülői tulajdonságok (hasadás törvénye)

- a tulajdonságok egymástól függetlenül öröklődnek.(szabad kombinálódás törvénye)

A hasadás törvénye csak abban az esetben igaz, ha a vizsgált jellegeket testi kromoszóma örökíti. Az ivari kromoszómákhoz kötött tulajdonságok esetén ettől eltér az öröklésmenet. A szabályok csak bizonyos feltételek esetén érvényesülnek.

Véleményem szerint, mivel a cél a fajta megőrzése, finomítása, de nem gyökeres átalakítása lehet, az F1-es galambokból a tojókat (0:1) mindig az eredeti fajta hímeivel (1:0) kell párosítani. Ha az F1-es hímeket is szeretnénk használni, akkor értelemszerűen a javítandó fajta tojóival tesszük párba. Magam szerencsésebbnek tartom az F1-esek közül csak a tojók felhasználását. Ugyanezen elv érvényes a további nemzedékekre is, majd a 4-5. generáció után lehet ezt a vonalat beépíteni a tenyészetbe. Az új vonal a vitalitás erősödését, azaz a szaporodási-, nevelési-, repülési tulajdonságok javulását eredményezheti, úgy hogy a küllemi tulajdonságokban már nem érvényesülnek meghatározó módon a bekeresztezett fajta meghatározó jegyei. A későbbiekben kieső, a „javítófajta” küllemi jegyeit erőteljesen magán-viselő egyedeket kíméletlenül selejtezzük.

Tudomásul kell venni, hogy a standard nem lehet divatcikk. A jó fajtaleírásnak évtizedekre kell meghatározni a fajta küllemét. A tenyésztés során a fajtaleírás finomítására sor kerülhet, de ez csak a meglévő tulajdonságok jobb, szabatosabb körülírását jelentheti, nem pedig azok megváltoztatását, átírását.

Beszélhetünk cseppvér-, fajta-átalakító- és új fajtát előállító keresztezésekről. Cseppvér-keresztezés esetén a cél a fajta vérfrissítése, egy vagy több küllemi tulajdonság javítása (de nem megváltoztatása), a vitalitás, ebből adódóan a szaporaság, életképesség javítása. De a cél mindig az eredeti fajta küllemi előírásainak szem előtt tartása, nem pedig átalakítása. Magyarán: a bekeresztezett fajta jegyeit a szelekció során nem engedjük előtérbe kerülni. Sok esetben ez az egyetlen mód – főként a kis egyedszámú fajtáknál – a kihálás, vagy leromlás kivédésére.

A keresztezés utáni szelekció nagy hangsúllyal bír a fajta fejlődése/fejlesztése szempontjából. Ha a bekeresztezett fajta küllemi jegyei hangsúlyt kapnak, akkor a fajta átalakításáról beszélhetünk. Ilyenkor azonban joggal feltehető a kérdés: az így létrejött „új tenészirány” galambjai ugyanazon fajtát képviselik-e, mint a kiindulási fajta egyedei? Véleményem szerint már nem, hisz’ olyan tulajdonságok kaptak kihangsúlyozott szerepet, melyek az eredeti fajtánál nem voltak, vagy nem bírtak ekkora súllyal. Természetesen ez az út sem elvetendő rossz, de ekkor vállalni kell, hogy az így kitenyésztett változat már egy újfajta alapját képezi.

Tudom, hogy a galamb az egyik legváltozékonyabb faj, de ez nem indokolja a sokszor néhány év alatt bekövetkező(z)tetett szemmel látható küllemi változásokat, melyek öröklődése az utódoknál nem mindig tapasztalható.

Ha végignézzük lovainkon, kutyáinkon, ott is láthatjuk, hogy feladatonként, vidékenként más-más formák alakultak ki, más tulajdonságok kaptak elsődleges hangsúlyt, majd, mint szelektált, később törzskönyvezett fajták egységes küllemi, esetleg teljesítménybeli követelmények elé lettek állítva.

E folyamatok napjainkban is lejátszódnak. Természetes folyamatként kezelhetjük, ha maguktól történnek, ha a fajtában meglévő lehetőségeket használjuk ki, de ha mesterkélten, esetleg „irányítottan”, akkor vagy egy újfajta előállításáról, vagy pedig a meglévő fajták átalakításáról beszélhetünk. Ősi, régi fajták esetében ez utóbbi nem kívánatos!

Megőrzésük viszont annál inkább!

Hogy miért ennyi fajta (változat)?

Auguste Rodin mondotta:

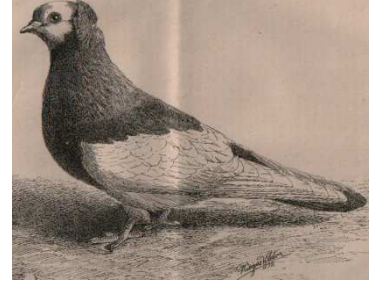
A szépség mindenütt ott van, nem rajta múlik, hogy nem látjuk meg.

Azaz: kinek a papné, kinek a lánya tetszik.

Így voltak ezzel eleink is, így vagyunk vele mi is, így lesznek ezzel a következő generációk is. Mindenkinek más tetszett meg. (A képeken magyar fehérfejű szarkarajzú bukóból kialakult komáromi bukó és szegedi magasszálló

keringő 1800-as években lerajzolt külleme.) A rajzokon látható, hogy közel azonos rajz mellett (a szegedi magasszálló keringő fülökéje, azaz a szemig beérő színes toll beugró) már más a fejformája, a fésű alakja, csőrének hosszúsága.

Az új változataink, az esetleges későbbi fajtáink így alakultak ki. Küllem, röpmodor, repülési teljesítmény, szaporaság, esetleg egy kis extrém, különleges jelleg mind-mind meghatározóak voltak. Hogy aztán másoknak is tetszett-e az már más kérdés.

Így aztán néhány fajta/változat amilyen nagy sebességgel lett népszerű, ugyanolyan hamar el is tűnt, átadva a helyét egy másik, mások által kedvelt, esetleg felkapott fajtának.

A hazai galambfajták rendszerezésekor nem mehetünk el szó nélkül Balassa György munkássága mellett. Nevéhez fűződik a fajtanevek leírása, a fajták összefoglalása.

Napjainkban az Európa Szövetségi tagsággal bíró magyar Galamb-és Kisállattenyésztők Szövetsége (MGKSZ) kebelén belül végzik a tenyésztők az e munkához tartozó feladatokat..

3.5. Az erdélyi bukóról, szerepéről a hazai fésűs bukó-keringő galamb-fajtáink egyszínű-és egyéb rajzos változatainak kialakításában.

Először is tisztázandó az erdélyi bukó szárnytartása, a fején levő tolldísz (fésű) kérdése, mely típusokat fényképekkel illusztráltan mutatok be.

simafejű, emelt szárnyú

simafejű, ejtett szárnyú, „púpos”

fésűs fejű, emelt szárnyú

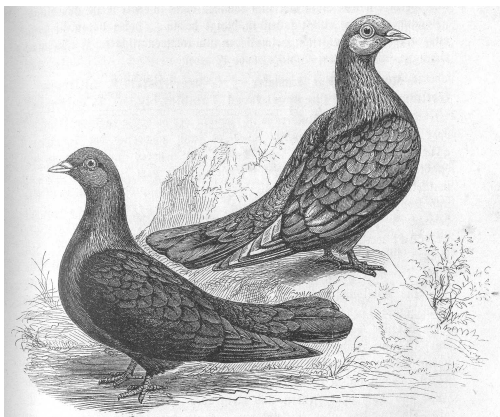

fésűs fejű, ejtett szárnyú, „púpos”

Sima- és fésűs fejű, emelt-és ejtett (lógós) szárnyú egyedek egyaránt képviselői e fajtának, de az utóbbi időben ritkábban látni a lógós (ejtett) szárnyúakat. Ebből adódóan a tenyésztési irány is kettévált. A magyar fehérfejű szarkarajzú bukónál e folyamat előbb lejátódott. Kolozsvár környékén az ejtett szárnyú, Brassó környékén pedig az emelt szárnyú típus a nyerő. Egyszínű (fehér, fekete, sárga, vörös, csokoládé) és (sűrű) tarka (fehér és az egyszínűeknél felsorolt színváltozatok kombinációjaként) rajzváltozatokban fordul elő.

1868-ban siebenbürger-rasse néven említik az erdélyi bukó galambot is. (PRÜTZ, 1868) Arra vonatkozóan, hogy ősei mikor kerültek a Kárpát-medencébe, nincs pontos formációnk, sőt a kialakulás folyamatáról sem bírunk ismeretekkel. Az idők folyamán a tenyésztők, a galambtenyésztésben megszokott módon több fajtát felhasználtak vérfrissítésre.

Az 1900-as évek elején megjelenő írások nem nevezik meg, de bukovinai pergő néven említik. (BALASSA, 1898) Érdekes, hogy származását a keleti pergőből vezeti le, melyeket nevén nem nevezett keringő galambokkal

keresztettek, kormánytollainak számát 12, esetenként 14-16 között jelölve meg. A képen látható keleti pergőkhöz képest rövidebb csőr, fésűs és sima fej, vastag szembőr jellemezte. Az 1930-as években a komáromi bukó kialakulásáról szóló értekezésben találunk utalást a keleti pergő eredetre (TOMECSKÓ, 1932), de cáfolatot is (MOLDVAI, 1938a)

Első részletesebb leírása 1920-ban jelenik meg a Fauna című lapban.

„Az erdélyi bukók budapesti kiállításokon már több ízben be lettek mutatva, illetőleg fajtának el lettek ismerve... Neves

tenyésztői Kolozsváron Murányi József, Vider József, dr. Ignácz István, Gorobján Gyöngy, Desbondes Ervin, Katona Sándor és Kacsur Antal... Az erdélyi bukók 2-3 óráig szálló röpforgók. Tiszta vérben tenyésztve sűrűn forognak.” (LÁSZLÓFFY et al., 1927)

A fajta alapjául szolgált az erdélyi duplakontyos bukónak és a napjainkban már nem igen létező szatmári sutának is.

Gyűrűméret: 7 mm.

A sűrű-tarkák rendre költenek egyszínűeket is. Az egyszínűek és a fehérek párosításából rajzos tarkák kelnek.

„Volt eset és nem is ritka, hogy fekete tarkának sárga farka, sárga-tarkának vörös szárnya, vörös-tarkának sárga melle éles színeiben fordultak elő. Ezek a ritka egyedek szokványosak most is vannak és nagy értéket képviselnek.” (LÁSZLÓFFY et al., 1927)

Kicsi, zömök test, ívelt nyak, széles mell jellemzi.

Kisméretű, gömbölyű fejét rövid csőr és háromsoros (egyes vélemények szerint kétsoros) pergamen színű szembőr, gyöngyszínű szemgolyó díszíti.

A csőr és karom színe minden esetben világos szaruszínű. Lábai rövidek, csupaszok.

Fekete, vörös, sárga, kávébarna, ezüst és fehér színben, valamint ezek tarka változataiban fordul elő.

A hazai fajták estében jelentős a küllemi eltérés az egyszínű és a (szabályos, szabálytalan) tarka, főként szíves rajzú változatok között. Az számomra egyértelmű, hogy a (tarka) szívesrajzú galambok közös őse a magyar fehérfejű szarka rajzú bukó. Az egyszínűek esetében a közös ős nem ilyen egyértelmű.

Hazai szakíróink az ejtett, lógós szárnyú galambfajtáink esetében szívesen hivatkoznak a „keleti” jellegre, eredetre. (BALASSA, 1901-TEREMI, 1956, k.k.)

A hazai fésűs-simafejű bukó-keringő fajtáink sima lábúak, sima vagy fésűs fejűek, ejtett vagy emelt szárnytartásúak. Az erdélyi bukó az egyetlen magyar galambfajta, amely az előzőekben felsorolt küllemi jegyeket magán hordozza.

Az egyszínűek csőre általában rövidebb az említett fajtáknál, mint a szíves rajzúaké. A többi (szabályos, szabálytalan) tarka változat vagy az egyszínű színesek és a fehér, vagy pedig az egyszínű és a szíves rajzú párosításából jött létre. Így alakult ki az erdélyi bukónál a (sűrű) tarka változat is.

A különböző egyéb rajzváltozatok (csapos, pajzsos, stb.) kialakulásáról már sokan írtak.

A hazai bukó - keringő galambfajtáinknál a szíves és egyéb rajzú és az egyszínű rajzúak között mindig volt/van eltérés a test-, csőr-és fej formája, nagysága tekintetében.

Az egyértelmű, hogy a szívesek Gustav Prütz már említett könyvében leírt magyar fehérfejű szarka (rajzú) bukótól származnak.

De honnan származ(hat)nak az egyszínűek és az egyéb rajzúak?

Nézzük csak meg még egyszer:

az erdélyi bukó

mindig gyöngyszemű, sima lábú , egyszínű vagy (sűrű)tarka és ezenkívül lehet:

sima, fésűs fejű

emelt, ejtett szárnyú.

Ha a bükkönyszemű szíveseket (pl. magyar fehérfejű szarkarajzú bukó) párosítjuk a gyöngyszemű egyszínűekkel (pl. erdélyi bukó), akkor előtűnnek az egyéb rajzváltozatok (pl. csapos), sőt ha ezt színesítjük a tarka rajzú galambok felhasználásával, akkor magyarázatot kaphatunk az összes rajzváltozat (pl. temesvári bukó) kialakulására, esetenként e változatok sárga szemszínnel is megjelennek. És akkor még nem beszéltünk az egyéb fajták felhasználásáról a tenyésztés során (pl. danzingi keringő a miskolci fésűs keringő esetében).

Lássuk, mit szeretnék kihozni e rövid bemutatásból, mely tulajdonképpen összegzi az ismereteket.

Milyenek is a hazai bukó-keringő galambfajtáink?

valamennyi sima lábú

egyik része ejtett szárnyú - sima fejfel (pl. kecskeméti keringő)

- fésűs fejfel (pl. monori keringő)

másik része emelt szárnyú- sima fejfel (pl. szolnoki keringő)

- fésűs fejfel (pl. székesfehérvári bukó)

gyöngy, bükköny (sötét) és sárga szemszínűek.

Egyszínű, szalagos, szíves, kovácsolt és egyéb rajzváltozattal.

Néhány hazai fajtánál a kialakulása kezdetén az ejtett- és az emelt szárnytartás is jellemző volt (pl. szolnoki keringő), de napjainkra csak ezen utóbbi az elfogadott.

A szívesek szemszíne zömmel bükköny, de előfordul gyöngyszemű egyed is (pl. bácskai / hosszúcsőrű -, hódmezővásárhelyi ernyősszemű keringő), ugyanúgy, ahogy előfordult az a magyar fehérfejű szarka (rajzú) bukónál, majd később a hozzá közelálló szegedi magasszálló keringőnél is.

Az egyszínűek szemszíne főként gyöngy (pl. komáromi bukó), de előfordul sárga szemszínnel kitenyészített fajta is (pl. alföldi/kőrösi / keringő).

A fehérek szemszíne vagy sötét (bükköny) (pl. kiskunfélegyházi keringő), vagy pedig gyöngy (pl. erdélyi duplakontyos bukó), de van, ahol mindkettő elfogadott (pl. szegedi magasszálló keringő).

Az egyéb rajzos galambok (pl. ködmönös) nagyrészt bükköny (sötét) szemszínnel bírnak, de gyöngyszemű is akad köztük (pl. szegedi magasszálló keringő örvös rajzú, temesvári bukó).

A (sűrű) tarka változatok (esetleg csapos rajzúval kombinálva) magyarázatot adhatnak a temesvári bukó, a szegedi magasszálló keringő örvös rajzú változataira is.

Az alapfajták kialakulásakor mindegyikre jellemző volt a bukás-farkalás, mind az egyszínűek, mind az egyéb rajzosok esetében. Ezen tulajdonság alapján joggal feltételezhető a bukó őse.

A vékony szembőr vörös színe a magyar fehérfejű szarka(rajzú) bukótól, míg a vastagabb, színében pergamen, pacal, stb. árnyalatú az erdélyi bukótól eredhet.

E gondolatsor alapján úgy érzem, hogy az erdélyi bukó galamb alapját képezheti a címben összefoglalt galambcsoport egyszínű változatainak.

Így már magyarázható az a tény, hogy ennyi eltérés volt, néha még ma is van az egyszínű és az egyéb rajzos változatok között.

Nem állítható, hogy csak az erdélyi bukó képezheti alapját e fajták egyszínű változatainak, de hogy kiinduló fajta, arra jogos a feltételezés. Más fajták is részt vettek/részt vehettek aztán a különböző rajzváltozatok kialakításában.

A feltételezés mellett szól a repülési stílus és -idő is. Az alapfajták kialakulásukkor nem tartoztak, jórészt napjainkban sem tartoznak a hosszú ideig, nagy magasságban repülő galambok közé.

A szalagosokról, melyek szintén előfordulnak e csoportban, hosszabban nem írok. Az eddig e témakörben megjelent írások a vad őstre (szirti galamb) való visszaütésként kezelik a fekete szalagos rajz-szín változatot, az egyéb szalagos (fakó) variációk (barna-, sárga-) színhígulási folyamatként keletkeztek. Szemszínük gyöngy és sárga.

Végiggondolva az eddig leírtakat, megállapítható, hogy a magyar fehérfejű szarkarajzú bukó és az erdélyi bukó térbeli egymásra találása elindította a különböző rajzváltozatok kialakulását. A kezdetben kialakuló fajták, változatok között csak az avatott szemű tenyésztők tudtak különbséget tenni. Ha a magyar fehérfejű szarkarajzú bukóból kialakuló fajták ennyire hasonlítottak egymásra, akkor mi értelme volt/van önálló fajtaként leírni? (BÁRÁNY, 2008b)

A galambász szakirodalomban járatosak előtt köztudott, hogy hazai fajtáink elnevezése, rendszerezése elsősorban Balassa György munkája. Egy kis dicsekvés: Balassa György nagyszülei a Fejér megyei Kápolnásnyék egyik jómódú családja voltak.

A történet elején – mivel az ős közös – kicsi volt az egyes fajták közötti különbség. Az idők folyamán azonban az eltérő küllemi követelmények folytán ez az eltérés egyre markánsabb lett. Részben szelekció, részben pedig keresztezések következtében.

A nagy fajtacsoportok leválása, majd az egyes fajták kialakulása finomítása e folyamat következménye.

Rieger Viktor 1896-os komáromi bukó ábrázolása már világos bizonyíték arra, hogy ebben az időben szokás volt más fajtaként kezelni a kinézetre különböző, a távoli városok lakosai által eltérő ízlés szerint tartott és tenyésztett galambokat

Az 1800-as évek végén, az 1900-as évek elején még teljes volt a káosz a „purczli” galambok elnevezése, a „gyűjtőnevek” fajtacsoportokat foglaltak össze. Bizonyíték erre az alábbi hirdetés a Szárnyasaink című szaklap 1891. áprilisi számából:

„...Eladók 1891. évi kelésű magyar szívhátú galambok1 drb fekete 3 frt1, drb fekete 3 frt, 1 drb vörös 3 frt, 1 drb sárga 4 frt, 1 drb kék 5 frt, 1 drb ezüst színű 8 frt... Dr. Fényes Kálmán ügyvéd Aradon, Főtér 66...”

Az 1901-ben megrendezett kiállításon ekkor még szép *„...Magyar keringő galambért... II. díj. ...kiállítási ezüstérmét ”* lehetett nyerni.

3.6. Irányzatok kialakulása a magyar fehérfejű szarkarajzú bukóból és az erdélyi bukóból.

Az első szétválasztási folyamat részeként

Az 1. irányzat: Ejtett szárnyú, fésűs, egyszínű, szíves, szalagos és egyéb rajzos változatok. Nagy csoportok leválása.

A 2. irányzat: Emelt szárnyú, fésűs, egyszínű, szíves, szalagos és egyéb rajzos változatok. Nagy csoportok leválása.

Itt még klasszikus értelemben vett fajtákról nem beszélhetünk. Gyakorlatilag kettévált (a szárnytartás alapján) e nagy fajtacsoport.

Ekkor még nem kap hangsúlyt a csőr hossza, a torokfolt (előke) nagysága, sőt valószínűleg a fülöke megléte, hiánya sem okoz(hat)ott problémát. Nem repülési tulajdonság (bukás, magasszálló) alapján vált ekkor még ketté a két irányzat. A fő hangsúly a szárnytartás köré tevődött.

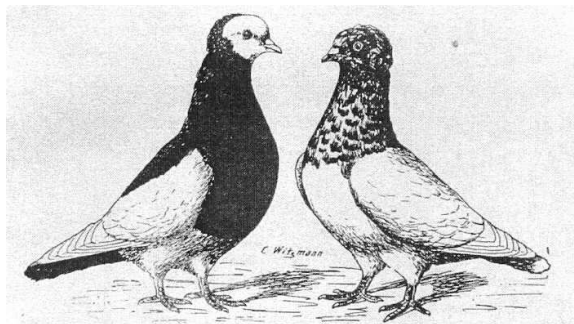
Hangsúlyosan megjelent e szétválásban a kormánytollak (pípes, píptelen) számának a kérdése.

E szétválás azonban nem jelentette azt, hogy a későbbiekben, sőt napjainkban is ne fordult volna elő, hogy e két irányzat egyedeit keverik.

A második szétválasztási folyamat részeként

Az 1. csoportban teret nyer a sima fejű változat is. A csoport első és máig is jelentős képviselője a napjainkban alföldi (kőrösi) keringőként nevezett galambfajta, melynek elnevezése komoly vita alapját jelenti. A másik jelentős alapfajta e csoportban a simafejű kecskeméti keringő. A két fajta a kialakuláskor a sima illetve fésűs fejtől eltekintve alig különbözik egymástól.

A 2. csoportban egy újabb szétválást követően leválik a bukó tulajdonságokkal bíró kassai-, temesvári bukó,

míg az ezen tulajdonságtól mentesítendő szegedi magasszálló keringő fajtacsoport népszerűsége a csúcsokat ostromolja. Érdekes módon a temesvári bukónál nem nyer teret a kezdetekben jelenlévő egyszínű, szalagos és szíves változat. Egyeduralkodóvá válik az e fajtára jellemző tarka változat. A bukó fajták piros szembőrrel bírnak.

A repülési tulajdonságot előtérbe helyező szegedi tenyésztők a piros szembőrt hibának tekintik, üldözik. A

képen 1923-as német szakirodalomban megjelent ábrázolás látható a szegedi magasszálló keringő szíves-és örvös rajzú változatáról. (SELIGER, 1923) A szegedi magasszálló keringőnél „...A piros szembőrrel bíró állatok nem kedveltek, sőt ez szépségi hibának is tekintetik...A szembőr egyáltalában fehér piros szembőr hibának tekintetik...” (BALASSA, 1898), mely tulajdonság viszont a mai bukógalambok esetében követelmény.

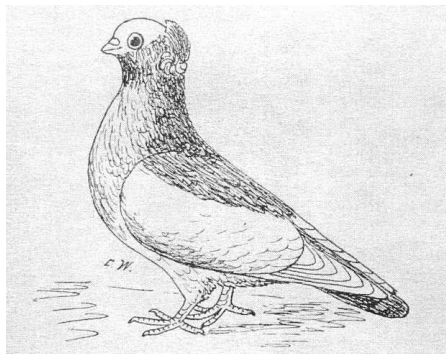
A közös őstől való eltérés igénye a szembőr színét tekintve itt egyértelműen megfogható. Ugyancsak a magyar fehérfejű szarkarajzú galamb ősre utal az, hogy „...Nincs kizárva azonban a magas repülőknél, hogy egyik vagy másik egyet ne forduljon (bukfencezzen)...Vannak olyanok is, melyek csak lejövetelkor de erősen illetve többször fordulnak; de azokat azután el kell ám tenni láb alól e művészi mutatványai miatt, mert szétszórják a többieket...” (BALASSA, 1898). A szegedi tenyésztők egyértelműen a repülési képesség növelésére helyezték a hangsúlyt, a küllem másodlagos szerepet kapott. „...Úgy látszik a szegediek a szabályos rajzokra nem sok súlyt fektetnek, -ha azonban eltekintünk e me csupán tollszínezeti szépség hibától-, máskülönben igen csinos és kedves állatoknak mondhatók...A rajz leírásának megfelelni nagyon nehéz lenne, mert itt nagyon különbözők a vélemények, s különben is itt nemigen veszik a rajz pontos szabályosságát tekintetbe, a kitaró és magas repülés a fő dolog...” (BALASSA, 1898). Ugyanakkor itt még felismerhető, hogy ekkor e fajta csoportban jelen volt a már ekkor önállóként is szereplő hódmezővásárhelyi ernyősszemű keringő (szíves rajzú galambok gyöngyszemmel) és a később leváló bácskai keringő (valamennyi rajzváltozata gyöngyszemmel bír) kiinduló változata. „...Szeme: bükköny vagy sötét szem, mint egyáltalában a hófehér galamboké többnyire szokott lenni. Voltak fehéres írissel bíró állatok is; de ezek úgy látszik a legjobb uton haladnak a kihalás réve fel...Szemük általában véve a bükköny vagy sötét szem; vannak azonban világos kék hátúak –természetesen fehér fejjelgyöngy szemekkel is...” (BALASSA, 1898).

Napjainkban is látható, hogy ebben a csoportban a fülöke meg(nem) léte nem kap nagy hangsúlyt. A kassai bukó esetében egyenesen követelmény a fajta szíves rajzú egyedeinél a körbe fehér fej, azaz fülöke nélküliek. A szegedi magasszálló keringő, a hódmezővásárhelyi ernyősszemű keringő és a bácskai keringő esetében kissé „jazán” a fülöke nélküli és a fülökés példányok is beleférnek a fajtaleírás korlátai közé. Ezeknél a fajtáknál a torokfoltot nagysága miatt előkének nevezik. A fésű nagysága, kerekése szintén nem bír nagy súllyal e változatoknál. „...ezen fésűk néha nagyon mostoha kézzel láttatnak el a természettől, úgy hogy a ferde és keskeny

fésű (búb) a szegedi keringőknél nem tartozik épen a ritkaságok közé... a kiállításokon –többnyire méltánytalanul bár- ritkán részesülnek dicséretben...” (BALASSA, 1898) Ugyanakkor az is tény, hogy főként a szegedi magasszálló keringő egyedeinél gyakoribb a jelzett csőrű egyed. A csőr hosszúság e csoportban középhosszú-hosszú között változik.

A csoportból kiváló fajtákra egységesen jellemző volt a nagy magasságban, hosszú ideig tartó repülés.

A 3. csoportban, melyet ekkor magyar szívrajzú bukóként említettek előszeretettel, szintén leválnak az önálló

fajták, először vácsi kerge(bukó) galamb kerül ismertetésre (gyakorlatilag nem nyer teret), majd komáromi bukó kerül leírásra (hazánk külföldön legnépszerűbb galambfajtája lesz), de az aradi bukó is megjelenik. (A képen látható, komáromi bukóként megnevezett galamb német szakirodalomban jelent meg 1923-ban. Az ábrázolt galamb átmenetet képez a mai aradi-, komáromi- és székesfehérvári bukó között.) A győri bukóként leírt változat nem terjed el, míg a székesfehérvári bukó galambként ismert fajta a kihalástól megmentve napjaink egyik sikertörténete. A debreceni- és

kecskeméti bukóként ismertetett változat mai ismereteink szerint nem volt önálló fajta, csak a komáromi bukó helyi változataként kezelendő. Hasonló a véleményem az 1930-as években szelektált szatmári babos szíves rőpforgó (bukó) esetében, mely nagyon sok ellentmondást vet fel. A már gyakorlatilag kihalt, de napjainkban újra megjelenő fajta(?) önálló joga kérdéses. A kor írásaiból egyértelműen kiderül, hogy ezen változatok között a hozzáértő is alig látta meg a különbséget.

Ebben a csoportban a hosszú csőr nem nyer teret. A középhosszú a jellemző. A később egyes fajtáknál megjelenő rövid csőr egyértelműen keresztezésre utal. Hangsúlyt kap a világos szaruszínű csőr, csak egyes (sötét színű) változatoknál jelenik meg a jelzett, esetleg sötét szaru színű. A fülőke erőteljes megléte ezen csoportban követelmény. Repülési képességét illetően kis magasságban, rövid ideig szállók, a csapatrepülés, egységes megülés nem erősségük. A csoport tagjaira jellemző a piros szembőr, a szíves rajzú egyedekre a bükköny (sötét) szem, míg az egyszínű és egyéb rajzos változatokra a gyöngyszem

A határozottabb, karakteresebb elkülönülés a kisebb közösségek (települések) tenyésztőinek ízlését követve az utódok erőteljes szelekciójával, később más fajták bekeresztésével valósult meg. Az erre vonatkozó adatok egyértelművé teszik például az ős-komáromi bukó parókással, bécsi rövidcsőrűvel, angol sirálykával, esetleg indussal történő keresztezését, majd e tenyésztési folyamat végén megjelenik a modern komáromi bukó, mely napjainkban impozáns, pompás formájával hódít, ugyanakkor elveszítette repülési-, bukási-, nevelési képességét. A tenyésztők másik csoportja megmaradt az eredeti változat mellett, a szép rajz mellett a hangsúly a repülési-, bukási-, nevelési képesség megőrzésén maradt. Ezt az utat választották a székesfehérvári bukó galamb tenyésztői. Többi változat az idők során felmorzsolódott.

A továbbiakban a napjainkban meglévő hazai fésűs bukó-keringő galambfajtáink kivonatos ismertetését közlöm.

Egy újabb lépcsőben a szegedi magasszálló keringő csoportból kiválik a hódmezővásárhelyi ernyősszemű keringő, később a bácskai keringő, majd hosszú évek vajúdása után a bajai keringő. Az egységesülés felé tartó szegedi magasszálló keringő az a fajtánk, mely a legtöbbször szolgáltatta alapját egy új galamb fajtának. Még az USA modern amerikai keringőjének fényképéről is megállapítható a szegedi rokonság.

A modern szegedi magasszálló keringő kialakításában más fajták is szerepet kaptak. Az egyik legismertebb a bécsi színesek részvétele. E keresztezés során jelent meg a makói magasszálló keringő, mint önálló fajta. Később a makói-és a szegedi magasszálló keringő keresztezése eredményezte a dél-bácskai keringő kialakulását. Természetesen utólag már nehéz rekonstruálni e folyamatot, de érdekességképpen álljon itt az ismert szakíró egyik megjegyzése. „...A szegedi keringők egy osztálya Hamburgi keringőkkel látszik keresztezve lenni, ezen állításom mellett tanuskodnak a rövidebb csőrök, a szép kerek dús fésűk, melyek az utobbi időben gyakran előfordulnak...” (BALASSA, 1898) Emlékezzünk csak vissza! Prütz is említette a magyar fehérfejű szarkarajzú bukónál a hamburgi fajtával való hasonlóságot.

A miskolci fésűs keringő, az aradi szalagos keringő, a makói magasszálló keringő, a dél-bácskaikeringő, sőt a legnépszerűbb magyar röpgalamb, a budapesti magasröptű keringő is őseként tartja számon e fajtát. A danzingi keringő kapott szerepet a miskolci fésűs keringő esetében, míg az aradi szalagos keringők kitenyésztéséhez más fajták is kelletek.

Ha belegondolunk abba, hogy egy fajta kitenyésztése, rögzítése, elterjesztése nem rövid idő alatt történhetett, akkor egyértelmű, hogy e változatoknak (fajtáknak) már az 1800-as évek elején-közepén léteznie kellett.

Nem kívánok belemenni azon folyamatok részletes taglalásába, melyek a fajták „finomítása” során végbementek, esetenként napjainkban is lezajlónak, elsősorban a csőr méretének kérdését illetően. Ez egy másik munka tárgyát képezheti.

A napjainkban is töretlen sikerrel bíró kiskunfélegyházi keringő egy újabb kérdést vet fel. Balassa György az 1920-as években Kiskunfélegyházán dolgozott.

„...Pár év múlva Kiskunfélegyházára helyezték Balassát, ahova már válogatott Szegedi állományt vitt. Félegyházán különben abban az időben ugyanolyan fajtákat tartottak, mint Kőrösön, legfeljebb még a Bécsi derest, a Szegedit ismerték még. 1889-ben ismét új állomáshelyre: Miskolcra költözött...” (TÖRÖK, 1963)

Érdekes módon egy sort sem írt róla. Nem vehette észre? Egy ilyen feltűnő, szép galambfajtát nem lehet nem észrevenni! Nem érdekelte? Pont őt, aki annyira lelkes harcosa volt a magyar galamb fajtáknak? Nem valószínű! Vélhetőleg nem volt jelen e fajta jelenlegi formájában.

3.6.1. Alföldi (kőrösi) keringő

Az eredeti ősszülők fehérek voltak, koszorú alakú konttyal, kis csőrrel, fekete vagy kétféle színű szemekkel, repülés közben magasra húztak (lepke nagyság) miközben egyszer-egyszer fordult (hempergett), azaz bukott.

Úgy vélem, ennél hathatósabb érv, jobb alátámasztás nem is szükséges ahhoz, hogy egyértelművé váljon e fajták esetében is a jó bukási képességgel rendelkező közös ős.

Balassa György 1873-75 között Nagykőrösön dolgozott, híradása szerint ekkor már egyértelműen létezett a „kőrösi keringő”, mint önálló galambfajta. (BALASSA, 1898)

Az első fajtaleírását 1908-ban K. Faragó Péter a kőrösi keringőt tenyésztők elnöke nyújtotta be a Szövetség felé, melyet az elfogadott. Akkor 3-4 órás repülési időt írtak elő. A fajtaleírás a Szárnyasaink című újságban jelent meg.

1913. májusában Szolnokon „speciális alföldi keringő” kiállítást rendeznek, melyen több mint 100 pár galamb kerül bemutatásra, demonstrálva ezzel is a fajta népszerűségét.

A névvel kapcsolatos viták időről időre fellángoltak. Rendszeressé váltak a „penge -váltások” a szaklapokban e fajta elnevezés körül. Ezen időszakban kifejtett egyes vélemények szerint szerencsésebb lenne, ha a galamb nevét Kecskemét adhatná, a sárga szín maradhatna Nagykőrösnek.

Napjainkban igazi dísz, azaz voliergalamb lett. Kevés helyen látni repülő falkákat. Kár érte!

Egyike azon galambunknak, melynek rajz-illetve színváltozatai rendkívül széles skálát ölelnek át, melyeket az e téren vele megegyező kecskeméti keringőnél ismertetek.

Európai elismertetése (EE) megtörtént e Nemzeti kincs minősítésű fajtánknak, mely méltán ismert világ-szerte.

Rajz- és színváltozatait illetően az e téren vele megegyező kecskeméti keringőnél ismertetem.

3.6.2. Kecskeméti keringő

1901-ben érdekes módon kapunk híradást róla. *előtt Zomborban és Szabadkán ... tenyésztettek, a piptelen bukázókeringőket* Ennek fényében egyértelmű, hogy a megjelenése reális az 1800-as évek elején. Azért piptelenség (zsírmirigy hiánya) együtt jár az szárnyal, de e galamb még bukott.

Első részletes leírását a „Baromfi” című havi lap közölte, majd „pesti lompos keringőgalamb” jelenik meg írás ezután.

Európai elismertetésű (EE) galambfajtánk Nemzeti kincs minősítéssel is rendelkezik.

Széles, rövid sima fej, meredeken emelkedő homlokkal, lapos fejtetővel jellemzi.

Széles, gömbölyded, nagy szemének színe az egyszínűeknél, a szalagosoknál és a kovácsoltaknál citromsárga, a fehéreknél és a többi rajzváltozatnál sötét (bükköny), melyeket kétsoros, pergamen (pacal) színű szemgyűrű övez.

10-14 mm-es csőre csontszínű (a feketéké, kékeké és ezüstöké világos szaruszínű). A karmok színe a csőrével harmonizál.

Rövid, enyhén hátrahúzott nyakú, rövid, vízszintes tartású háttal.

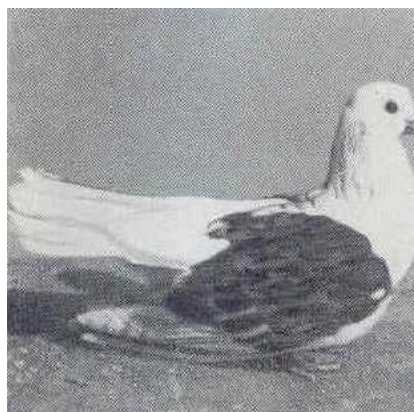
Szárnyai lazán a testhez simulóak, lefelé irányulóak (ejtettek).

Kormánytollai (faroktollai) legyezőszerűen terülnek, egymást cserépszerűen fedik, felfelé irányuló tartással (közel 40°-os). Számuk 14-18, zsírmirigye nincs.

Lábai tollatlanok (simák), rövidek (a has tollai csaknem a földet érintik).

Az 1900-es évek elejére datálják a fajta megjelenését, megjegyezve, hogy elsősorban Kecskeméten és környékén elterjedt. (TEREMI, k.k., 1956)

A galamb című lap 1914. január elsején megjelent számában olvasható, hogy a II. Országos kiállítás egyik díjnyertese Deák Gyula kecskeméti keringőivel. Ugyancsak A galamb című újság 1908. november 1-i számában olvasható, hogy „...Kitűnően behajtott kőrösi keringőkből és simafejű keringőkből álló 10 darabos falkát... eladók...”.

„...mintegy 20-25 év keringőgalambokat (kecskeméti fajt)...” fajta(csoport) figyeljünk oda! A ejtett, lógós

1959. évi 8. száma név alatt 1956-ban

A csőre rövidsége miatt felneveléséhez dajkagalambokat használnak. A volieres (zárt) tartást tűri, de kívánatos lenne a szabadban történő rendszeres röptetése.

Rajz-színváltozatok:

1. *egyszínű:* fekete, vörös, sárga, olajszín, fehér,
2. *szalagos:* kék, kékfakó fekete szalaggal,
3. *kovácsolt:* kékkovácsolt (ritka és sötét),
4. *pajzsos:* fekete, vörös, sárga, kék, olajszín (fehér galamb színes oldalpajzsos),
5. *tarkaoldalú:* pajzsos rajz fekete-tarka tollazattal, fehér testtel,
6. *cifrák:* színesek-fehérral tarkázva (fekete, vörös, sárga, olajszín) az elsőrendű evezők és a kormánytollak színesek,
7. *deres:* fekete, vörös, sárga, a kormánytollak, az elsőrendű evezők és a fej fehér,
8. *szívhátú:* fekete, vörös, olajszínű, sárga, kék, kékfakó, kékkovácsolt.

Gyűrűméret: 7 mm (IV.)

Röpképessége nem jellemző.

3.6.3. Kassai bukó

Kassán és környékén nyert teret, de az 1920-as években több alkalommal kiállításra került Budapesten is. Az ősi magyar fehérfejű szarka bukóhoz közel álló galambfajta. Hosszabb és kevésbé

lefelé irányuló csőrével, kisebb testalkatával, kisebb és keskenyebb fésűjével különbözik a többi bukófajtától. Előfordulnak egyszínűek gyöngyszemmel (fehérek, vörösek, feketék, sárgák), szívhátúak (vagy nyergesek), fekete, kék, vörös, sárga színben, melyek bükkönyszeműek, és fehér fejrajzuk az álltól a szem alatt egyenes vonalban húzódik a tarkóig (azaz fülökjük nincs). Vannak továbbá úgynevezett „fröcskölte” (tigrisarka és babos) és fehér végesek vagyis csaposak (szárnyanként legalább 5-7 fehér toll) fekete, kék, vörös,

sárga színben, és kovácsoltak valamint szegett szárnyúak (kék, fekete, vörös, sárga). Kiállításokon lehet

találkozni szalagos változatokkal is (kék, vörös, sárga, kékfakó szalaggal). Szembőre kétsoros sima szövetű, halványvörös. Közel vízszintes testtartású, feszes, zárt tollazatú. Csőre középhosszú. Fésűje a tarkóra majdnem ráfekszik, tollforgóban végződik.

Jól nevelő – szaporodó képességgel rendelkező fajta, mely jól repül és bukik. Jó eredményeket érhet el vele a kezdő tenyésztő, mivel rajzát jól örökíti, nagyszámú fiókája pedig jó szelekciós lehetőséget biztosít.

Hazánkban kis létszámban előforduló.

A székesfehérvári bukó tenyésztése során több alkalommal előfordult, hogy fülöke nélküli (egy – vagy kétoldali hiány) kassai típusú galambok keltek, melyeket több alkalommal kiállítottunk, kiváló – igen jó minősítéssel is.

Ezeknél a galamboknál általában az volt a hiba, hogy a fej kevésbé volt húzott a kassai bukóhoz viszonyítva. Több ilyen egyed elkerült Kassára is vérfrissítésnek, ahol a fajta újra fénykorát éli. Jól repülő- bukó, nevelő galamb. Gyűrűméret: 7 mm.

Biztató jel, hogy a szlovákiai tenyésztőtársak, elsősorban a kassaiak, megérezték, hogy a 24. órában van a kassai bukó tenyésztése. Kiállításaikon egyre gyakrabban, egyre nagyobb létszámban jelennek meg. Jó ez a hozzáállás

a fajta jövőjére nézve. Ha szűkebb környezetükből kilépnek, népszerűvé tehető a kassai bukó. Ennek azonban feltétele a határozott, karakteres elkülönülés egyes rajzváltozatok esetében a szegedi magasszálló keringőtől.

3.6.4. Temesvári bukó

1893-ban már említést tesz róla Dudás, de első leírását Holecz 1909-ben ismerteti e szép, de kissé elhanyagolt galambfajtnak. (PÉTERFI, 1961, 1970)

Egyszínű (vörös, sárga, fekete, fehér), tarka (fekete, vörös, sárga), szíves rajzú (kék, fekete, vörös, sárga, csokoládé, ezüst) változatokban előforduló. Fekete szalagos kék is létezik.

Ismertté a tarkarajzúak tették. Köztudott, hogy a tarka változatok gyakran keltenek egyszínűeket is, melyeket tovább lehet tenyészteni, akár az egyszínű, akár a tarka vonalon.

A másik három (szíves, egyszínű, szalagos) változat napjainkban gyakorlatilag már nem létező, kiállításokon nem látható.

Az egyszínűeknél, a fekete szalagos kékeknél és a tarkáknál gyöngyszemet, míg a szíveseknél bükkönyszemet övez a kétsoros, pergamen színű szembőr.

Gömbölyded, de a csőr felé kissé nyújtott fej a jellemző. Középhosszú csőrének színe a tollazat színéhez igazodik. Fésűje kicsi, előrebukó, a fajtától kissé elálló.

Evező és kormány tollai minden esetben színesek, a szárnyapajzs tarka, a mell, a nyak és a fej fehér.

Kormány tollainak száma: 12. Az evező tollak a kormánytollakon nyugszanak, egymást nem keresztezik.

Tenyésztői tábora hazánkban nem jelentős, Romániában és Németországban népszerűbb. Ennek ellenére hazai kiállításainkon rendre megjelenő galambfajta, melynek jó szakirodalma is van.

Fiókáit gond nélkül neveli, de tenyésztése során gyakran okoz gondot a fajtára jellemző tarka rajz megfelelő öröklése.

Napjainkra – más fajták bekeresztése következtében - átalakultak, fajtajegyeikben egyre jobban eltávolodnak az eredeti tenyésztési iránytól. Zárt tartása miatt repülési, bukási képességét elveszítette.

Gyűrű méret: 7 mm (IV).

3.6.5. Szegedi magasszálló keringő

A szegedi magasszálló keringő kitenyésztése meghatározó a magyar galambtenyésztés történetében. Nincs még egy galambfajtánk, amelyet annyi fajta kitenyésztéséhez, átalakításához, finomításához felhasználtak. Természetesen, ez a megállapítás a „régii” szegedi galambra igaz.

A mai, már-már művészien tökéletesre sikeredett, elsősorban kiállítási típusú galambok már nem adják, adhatják azt a sokféleséget, amelyek lehetővé tették a különböző típusok fajtaként történő leválasztását. A röpgalamb

falkák egyedeiben azonban még fellelhető e tulajdonság.

Itt is felismerhető a magyar fehérfejű szarkabukó, mint ős.

Röpgalambjaink között a népszerűségi listán mindig elől foglaltak/foglalnak helyet.

Ma egyszínű (fehér, fekete, vörös, sárga), szíves hátú(fekete, kék, vörös, sárga), szalagos fekete, sárga, vörös szalaggal) deres, örvös, (kék)kovácsolt rajzváltozattal fordul elő.

Enyhén húzott fejét a feje simuló fésű ékesíti.

A szíveseknél a bükkönyszemet, míg a többieknél a gyöngyszemet veszi körbe a világos-pergamen színű (az örvösöknél hamvaskék) szemgyűrű. A fehérek sötét és világos szemmel is elfogadottak. Az ideális csőrhossz 18-21 mm, a toll színéhez igazodó színű.

Kormánytollainak száma: 12, melyeken az egymást nem keresztező evező tollak nyugszanak.

Jól szaporodó, röpversenyeiken, kiállításokon rendszeresen, nagy számban, eredményesen szereplő galambunk.

Röpkövetelménye 3 óra 30 perc.

Az „EE” által elismert „Nemzeti kincset” jelentő galambfajtáknál a legnagyobb feladat a még meglevő eltérések megszüntetése.

Gyűrűméret: 7 mm (IV).

A repülési készségére ékes bizonyíték, hogy minden évben szép számú röpfalkákkal neveznek a tenyésztők a versenyekre. Itt is igaz, mind majdnem valamennyi röpgalambnál, hogy küllemét tekintve jelentős az eltérés a kiállítási-és a röpgalambok között.

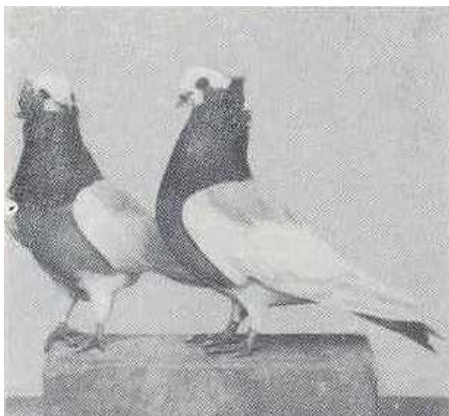
3.6.6. Váci bukó

A váci bukógalamb 1884 „váci kergegalamb” néven kerül említésre. Az egykori komáromi bukógalamb tenyésztők véleménye szerint ezek a galambok Komáromból származtak, de ezt adatokkal senki sem tudta a mai napig alátámasztani.

„Repülés közben bukfeneket hányunk. Féleségei: b, a közönséges kerge galambok. (Columba domestica der gewöhnliche Tümmler odie Furzeltaube). Leghíresebbek a bécsi, berlini és a váci kergegalambok. Váci polgártársaink évenként nagy mennyiségben hoznak ilyféle galambokat forgalomba s a contingensnek legnagyobb része külföldre exportáltatik. A bécsi kerge galamboknál Schnekkenburger már hozzám írt levelében a következőleg értékeli: az u.n. bécsi kergegalambok (Purzeltauben) nemcsak az osztrák birodalomban, de a külföldön is nagyon keresettek. Ez idő szerint azonban már nem igen bukfenecznke (überwerfen, puzeln), miután a bécsi tenyésztők ezen sajátságot nem kedvelvén, a bukfeneczelő egyedeket tenyésztésre nem alkamaznka. ... Egy ízben Hirschkron pesti jóhírű madárkereskedővel (sarkantyú utca 8. sz.) galambokról beszélvén a kerge galambokra nézve azt mondá, hogy van sok helyütt purczli galamb, csakhogy az a baj, hogy nem puczliznak...” (NYÁRY1884)

Kettler János, időközben sajnos elhunyt váci tenyésztő szóbeli közlése szerint a váci bukó legjobban a mai székesfehérvári bukógalambhoz hasonlított.

Véleményem szerint a dunaharaszti Horváth László által az 1970-es években komáromi bukógalambként tenyésztett, majd a komáromi bukó tenyésztési irányával nem egyetértve elajándékozott. a képen látható típusú galambok hasonlíthattak a legjobban az egykori váci bukóra.

A váci típusú galamb a történelem viharaiiban megsemmisült, napjainkban már nem létezik. De azért, ha feltesszük a kérdést: mi volt előbb?, akkor a válasz - véleményem szerint - a „váci kergegalamb”, azaz a váci bukó. Vácon a komáromi bukógalamb rendkívül jó hírű, egykori és mai tenyésztőinek nevét lehetne.

3.6.7. Debreceni bukó

Az első magyar nyelvű galambászattal foglalkozó szakkönyvben említik először, mint létező fajtát. (BALASSA, 1901) Véleményem szerint az akkori magyar fehérfejű szarka (rajzú) bukó, magyar bukó-, -vetőgalamb egyik Debrecenben (?) látott változatát tisztelte meg a leírója „debreceni” előnévvel.

Nem tekintendő önálló fajtának, fajtakitenyésztési kísérletnek. Az előzőekben leírt változatok nevein említett, de ugyanazon fajtából/változattól kialakuló, ekkor már jelenlevő, teret nyerő váci-, győri-, komáromi bukógalamb egyik előfordulásaként is kezelhetjük, hiszen ebben az időszakban még nem volt minden esetben határozott, karakteres az egyes fajták elkülönülése, elnevezésük egységes kezelése. A keveredés következtében bizony előfordulhatott, hogy vidékenként más-más néven említettük ugyanazon, vagy csak az alig-alig eltérő változatokat, mely sokszor megnehezíti egy-egy galambfajta kialakulásának, sorsának nyomon követését

Érdekes, hogy kiállításokon e néven történő megjelenéséről nem nagyon van információnk, de azért egy rövid hírecskét sikerült találnom, mely szerint az 1900. „...*Április 11-20-ig országos galambkiállítást rendeztünk, melyen... volt... továbbá... debreczeni, komáromi bukók...*” (ZSUPÁN, 1901)

Későbbi szakirodalmi leírásokban nem találkozunk az említésével.

3.6.8. Győri bukó

A Duna menti településeken a magyar fehérfejű szarka (rajzú) bukógalambból kitenyésztett fajtát több szakíró győri bukóként is leírja. (BALASSA, 1901-WINKLER, 1925) Hazánk és a világ jelentősebb galambtenyésztési szakirodalmában a komáromi bukó elnevezés nyert teret. (LEVI, 1965,1974)

A későbbi időszakban győri bukónak nevezték a komáromi bukógalamb - elsősorban Győr és környékén népszerű - papagájcsőrű példányait is. Ez az irány azonban tévútnak bizonyult, napjaink komáromi bukó tenyésztői elvetik.

3.6.9. Kecskeméti bukó

Nem tekintendő önálló fajtának, de még csak fajtakitenyésztési kísérletnek sem, gyakorlatilag csak a XIX.-XX. század fordulóján említik, írnak róla először . „...*Nekünk eddigelé két faj bukó galambunk van, a kecskeméti és a komáromi bugdáncs...*” (BALASSA, 1898)

Később is említik, mint létező fajtát. Az első magyar nyelvű szakkönyvben részletesen ismertetésre kerül kecskeméti bugdáncs néven, de a magyar óriás parókás leírásánál kecskeméti keringőnek nevezve kerül megemlítésre. „... *Kiterjesztett szárny szélessége 91-92 cm, hossza a csőrtől a farktollak végéig 41-42 cm, lábai rövidek, tetszetősek, akárcsak a kecskeméti és miskolci keringőké, lábtollai az ujjakon nincsenek!..*” (BALASSA, 1901)

Véleményem szerint az akkori magyar fehérfejű szarka (rajzú) bukó, magyar bukó-, -vetőgalamb egyik, Kecskeméten (?) tenyésztett változatát tisztelte meg a „kecskeméti” előnévvel. Ekkor még megszokott volt, hogy ugyanazon fajtát/változatot településenként esetleg más-más néven említik.

Az előzőekben felsorolt neveken szereplő változattól (mely ugyanazon fajta) kialakuló, ekkor már jelenlevő, Kecskeméten és környékén teret nyerő (váci-, győri-,) komáromi bukógalamb egyik ismertetéseként is kezelhetjük, hiszen ekkor még nem volt minden esetben határozott, karakteres az egyes (al)fajták elkülönülése, a változatok közötti eltérések értelmezése, elnevezésük, elkülönülésük.

Meglepetésemre egy rövid hírt sikerült találnom, mely szerint az 1900. „...*Április 11-20-ig országos galambkiállítást rendeztünk, melyen... volt... továbbá... kecskeméti... komáromi bukók...*” (ZSUPÁN, 1901)

Az akkori tenyésztők, bírálók önálló fajtaként kezelték a kiállításokon.

3.6.10. Aradi szívhátú bukó

Az 1800-as évek végén, az 1900-as évek elején az aradi tenyésztők egyértelműen magyar szívhátú bukó néven írták le a fajta őseit, dicsérve jó repülő-, bukó – szaporodási készségét. A XX. század elején a győri vagy komáromi keringőkről (bugdánccokról) szólva megemlítik, hogy *”...ezekhez tartoznak még az aradi, debreceni, kassai és kecskeméti fésűs szívhátú keringők is, azonban ezek már kevésbé felelnek meg a győriek színpompájuknak, hanem annál szorgalmasabb bukók csapatban hajtott röpkeringők...”*. (BALASSA, 1901)

Német szakíró könyvében a komáromi bukó helyi változataként tesz említést róla. (SELINGER, 1923)

A fej kicsi, gömbölyített, domború homlokkal. A közép-nagy szemek kiállók, feketék (bükköny), jól kiemelkedők, kissé húsosak, de simák, vörös színű szembőrrel vannak körülveve. A nem vastag csőr 16 mm hosszú, színe rózsás-fehér. Az orrdudorok közepes nagyságúak, simák és fehéren porozottak.

A magasan tűzött, nagy fésű félkör alakban veszi körül a tarkót, a fülek tájékán tollforgóban (rozettában) végződik. A fésű felső pereme túlhaladja a fejtető magasságát.

A nyak rövid, vastag, a test méreteihez arányítva. A törzs rövid, domború mellel.

Az evezők farkon nyugszanak, azt nem haladják meg, végeik nem kereszteződnek. Kormány tollainak száma: 12.

A lábak rövidek, simák, világos karmokkal. A tollazat dús, testhez tapadó.

Neve ellenére fehér egyszínű és a nevében jelzett szívhátú változatban léteznek. A szívhátúak kékek, ezüstök, feketék, sárgák és vörösek.

Az aradi szívhátú bukók a túlzottan egyirányú nemesítés folytán díszgalambok lettek, gyenge repülési- és nevelési képességgel. (PÉTERFI, 1961, 1970) Napjainkban léte kérdéses.

A 2004. évi Románia Nemzeti Galambkiállításán Morar Ioan két egyed fehér színű galambot mutatott be aradi bukó néven. Tehát létezik!? Ki tudja!

Hazai tenyésztőjéről nem tudok. Valószínűleg már nem létező e galambfajta. Vagy igen?

Repülési teljesítmény követelmény: 30 perc, bukásokkal. Gyűrűméret: 7 mm (IV.).

3.6.11. Komáromi bukó

Már az 1800-as évek 80-as éveiben említést kap e néven. 1901-ben részletes leírásakor győri vagy komáromi keringő néven ismertetik, de 1889-ben még odaírják, hogy magyar forgó, vető vagy bukó galamb. (BALASSA, 1901)

Az I. világháborút követő időszakban –a fésűt növelendő- megtörténik a parókás galambnak a komáromi bukógalambba történő bekeresztezése, melynek nem kívánatos következménye lett, hogy nőtt a csőr hossza és több lett a rajzhibás egyed. A rajz javítása céljából a bécsi rövidcsőrű szíves változatával, míg a fej formájának javításáért sirályka galambokkal keresztezik a komáromi bukót. A sirályka galambok miatt (főleg Győrben) megjelenik a ”papagáj” csőr, mely ellen tiltakoznak a tenyésztők. Az 1940-es évekre kialakul a modern komáromi bukó.

Az 1950-es évek szakirodalma már az új típusú galambokat ismerteti, de ekkor is eltérő adatokkal.(TEREMI, 1956)

Az 1960-as évek könyveiben megjelent leírások is részletesen ismertetik a fajtaleírást, röviden közlik a kitenyésztésről rendelkezésre álló ismereteket. (SZŰCS- SZÉCSÉNYI, 1965, PÉTERFI,1961, 1970)

Elsősorban a széles homlokú fej tojásdad formájára fektetik a hangsúlyt tenyésztői. Egyes vélemények szerint azonban legalább ekkora hangsúlyt kellene kapnia a rajznak is. A csőr a homlok vonalát követi, a vízszintesre merőleges.

Egyszínű (fehér, fekete, sárga, vörös, ezüst, máj), szíves (fekete, kék, ezüst, sárga, vörös, máj) és szalagos (kék) változata van. Az egyszínűek gyöngy-, a szívesek bükköny színű szemét kétsoros, kiduzzadó kárminpiros szemgyűrű övezi.

Világos szaruszínű csőrének hossza a szájzugban mért szélességgel egyezik meg. A karmok színe a csőrrel egyezik.

Evező (szárny) tollai a kormány (farok) tollakon fekszenek, egymást nem keresztezik. Kormánytollainak száma:12.

Európa Szövetségi (EE) elismertetése megtörtént. Gyűrű méret:7 mm (IV.).

Tenyésztéséhez dajkagalamb szükséges. Napjainkban a zárt (volieres) tartás dívik, de néhány tenyésztő a szabadba is kiengedi a galambjait.

Röpkövetelmény:30 perc bukással, de gyakorlatilag nem képes a fajta e feladatra.

3.6.12. Székesfehérvári bukó

A „Királyok városa”, azaz az ősi koronázó város nevét viselő galambfajta1925-ben Budapesten, a Nemzetközi galambkiállításon már székesfehérvári-, azaz a kitenyésztő város nevét viselő bukógalamb fajtaként került bemutatásra, majd ismertetésre. (WINKLER, 1925)

1928-ban a MGOE (Magyar Galambtenyésztők Országos Egyesülete) Röpversenyszabályzata 3 óra repülési időt, melyből 45 perc tűnő írt elő. Feltehetően téves az időtartam.

A XIX.-XX. század fordulóján már nagy tenyésztőtáborra volt Székesfehérvárott és környékén a székesfehérvári

bukógalambnak, a Szárnyasaink című újságban 1905-1911 között 15-20 nevén nevezett galambfajta mellett „jól bukfencező” galambjaikat is hirdették a tenyésztők .

Eleinte „hercli”, „purcli” galambként tenyésztették. (JESKÓ, 1936)

1960-ban, mint önálló fajtát törölték, ennek ellenére a szakírók említik műveikben. (SZŰCS-SZÉCSÉNYI, 1965, PÉTERFI, 1961, 1970)

Az MGKSZ *újra* elismerte a székesfehérvári bukót, igazságot szolgáltatva ezzel az EE elismertetésű, Nemzeti kincs minősítésű, Székesfehérvár városa által pedig „természeti érték”-nek minősített kedvenceinknek.

Az egyszínű (fehér, fekete, vörös, sárga, máj, ezüst) és a szíves hátú (fekete, ezüst, máj, kék, vörös, sárga)

rajzváltozatok mellett kitenyészítés alatt áll a fekete szalagos kék. Az egyszínűek és a szalagosok gyöngy, míg a szívesek bükköny (sötét) színű szemét kétsoros, piros szembőr övezi. Fejét magasan tűzött, a fejtető síkja fölé érő fésű díszíti, kétoldalt a fülekig leérve, tollrzsában végződve. A fésű mögött bevágás található.

Középhosszú csőre és karmai valamennyi rajz-és színváltozatnál világos szaruszínűek. Lábai pirosak, tollatlanok (simák). Kormány (farok) tollainak száma: 12. Evezőtollai a farkon fekszenek, annál rövidebbek, nem keresztezik egymást. Gyűrű méret: 7 mm (IV.).

Tenyészítése-szabadba járás biztosítása esetén- egyszerű. Repülési követelmény: 30 perc, bukásokkal tarkítva. (BÁRÁNY, 2005)

3.6.13. Erdélyi duplakontyos bukó

Kitenyészítése Marossy József által 1900 körül történt. Első fajtaleírása 1922-ben jelent meg.

Testnagysága egy kicsit nagyobb, mint az erdélyi bukóé, testtartása majd' vízszintes.

Az egyetlen hazai galambfajta közül, mely duplakontyos. Az orrkonty meghatározó fajtajelleg. Azonos követelmény a gyöngyszem, a világos szaruszínű csőr szín.

A keresztezések következtében kialakult fajtát Marossy József kiállításokon népszerűsítette a „...*purzli galambok fajtájában*...”. A Szárnyasaink című szaklap a XIX - XX. század fordulójának környékén megjelent számaiban is gyakran hirdette galambjait, jelentek meg híradások a fajtáról. miszerint „...*fekete és tarka színekben a duplakontyos purzli Erdélyben több helyen is előfordul...*” A fajta tenyésztése fellendült, de mivel frissen kitenyésztett fajta volt, ezért az egyedek között nagy volt a küllemi szóródás, mely még napjainkban is igen komoly problémát okoz a tenyésztők között. „...*Forgó röpgalambok, melyek fedélről vagy kézből leszállva is a levegőben többször vetnek...*” (PÉTERFI,1970)

A különböző erdélyi városokba (Torda, Kolozsvár, Brassó) került galambok az eltérő ízlés, szóródás folytán nem egységes irányba fejlődtek.

A fej formáját tekintve enyhén nyújtott, de minden oldalra lekerekített.

A fésűt tollrzsza (-forgó) zárja.

„...*Csőre: középhosszú, többen vastag, a csőr hegye kissé hajlott. A csőr színe a toll színének megfelelően világos, vagy sötét szaruszínű...*” (MOLDVAI, 1938a,b)

Egyszínű, szalagos, kovácsolt és tarka rajzváltozatokban kerül ismertetésre. (TEREMI, 1956).

Rövid, kistestű alacsony, zömök galambfajtánk izmos mellű, közel vízszintes testtartású. Gömbölyded, de azért enyhén húzott, a testhez arányos nagyságú emelt homlokú, minden irányban lekerekített fejét az orrkonty és a tarkón lévő fésű díszíti, mely utóbbi a tarkóra simul, a fejtetőt kissé meghaladva, sörénnyel alátámasztva, kétoldalt forgóban végződve.

Kétsoros, világos pacalszínű, finom szövetű, enyhén duzzadt szembőr övezi gyöngyszemét. Feszés, tömött tollazatú. Szárnyai testhez simulóak, hosszúak, a kormánytollon nyugodva egymást nem keresztezik. Keskeny, 12 kormánytollú farok a követelmény.

Rövid, tollatlan lábára 7 mm-es (IV.) gyűrű illik.

Röpkövetelménye: 30 perc, bukásokkal tarkítva.

3.6.14. Szatmári babos szíves röpforgó

Hogy is néz ki a babos rajz? „... az alapszín fehér s ezen a fehér alapon elszórtan vannak a színes pettyek, bármely galambszínben.

Azért kapta a babos nevet, mert ezek a színes pettyek kisebb vagy nagyobb babszemhez hasonlóak. A galamb eleje a legtöbb esetben pettyezettebb, mint a hátsó része. A szárnyvezetők és a kormánytollak rendszerint már teljesen fehérek...” (TÖRÖK, 1968)

Az Aprójóság és kertgazdaság című újság 1932. évi I. számában ismertetik először.

Az 1938-ban írják róla, a komáromi bukó szíves rajzú változatánál: „... megegyezik a komáromi bukók szíves hátú egyedeivel...a szatmári babos-szívesek színes tollmezői fehéren babozottak...” (MOLDVAI, 1938a)

A szíveseknél színes a fésű, a nyak, mell, váll, a hát a derékig és a farok. A többi rész fehér. A rajz színes mezői fehér pettyekkel (babokkal) vannak beszórtva. A babozottság akkor szép, ha a fehér és a színes tollak közel azonos eloszlásban vannak jelen. Vannak esetek, amikor a kormánytollak (farok) színe fehér, de tükrösfarkú egyedek is előfordulnak, azonban legtöbbször egyszínűek.

Teljes testfelületű babozottsággal is előfordult.

Az 1960-70-es években részletesen ismertetik a fajtát, fényképpel illusztrálva. (PÉTERFI, 1961, 1970)

Kissé húzott fejű, középhosszú csőrű, fésűs galambunk. Bükköny (sötétbarna) színű a szeme a szíveseknek, míg az „egyszínűeké” gyöngyszem, piros, kétsoros szembőrrel. Szívrajza babozott, fekete, kék, sárga, vörös, máj színben. „...A jó ütemben babosodó hím példányok általában 3 éves korukra „érnek” feles babossá. A tojóknak ehhez rendszerint hosszabb időre, akár 5 évre is szükségük van...” (SZŰCS, 1993) Mutató rajza felkelti a figyelmet.

Az 1999-ben Székesfehérvárott rendezett Nemzeti kiállításon bemutatott galambom kiváló minősítést kapott. Werner Hartmann németországi tenyésztő (Szatmárnémeti szülőtte) összegyűjtött egy kisebb állományt. A babosoktól rendszeresen kelnek nem babos szívrajzú egyedek is Gyűrűméret:7 mm (IV.). (BÁRÁNY, 2002) Érdekes változat a galambfajták között, annak ellenére, hogy létét, sőt önálló fajta-mivoltát is többen megkérdőjelezzik. Röpkövetelmény: 30 perc, bukásokkal tarkítva. Gyűrűméret:7mm.

3.6.15. Hódmezővásárhelyi ernyősszemű keringő

A Millenniumi kiállításon már szerepelt.

A szegedi magasszálló keringőnél „hódmezővásárhelyi törzs” néven írnak róla, fényképet közölve (PÉTERFI, 1970). Később a fajta majdnem kipusztult, csak itt-ott maradt meg néhány egyed.

A szegedi magasszálló keringőből szelektált, csak szívhátú rajzolatú, kék, (kovácsolt)kék, fekete, vörös, sárga színekben előforduló galambfajtánk. Jellegzetessége a szem fölött előforduló szemellenző (bodor), mely mintegy ernyőként fed. Ezen fajtán kívül e jellegzetesség csak a pomeráni ernyősszemű keringőnél fordul elő. Ugyancsak jellegzetessége a bácskai keringőnél már részletezett, a szíves rajzúaknál ritkán előforduló gyöngyszem. Ha

visszaemlékezünk Prütz magyar fehérfejű szarkarajzú bukó ismertetésére, akkor ez nem is akkora meglepetés. Ott ugyanis gyöngyszemű egyedekről is írt.

Csőrhosszúsága lehetővé teszi, hogy utódait minden gond nélkül felnevelhesse. Jól szaporodó fajta, egyre bővülő tenyésztői körrel.

Kormánytollainak száma: 12. Evező tollai a kormánytollakon fekszenek, egymást nem keresztezik.

Fülökés és fülöke nélküli egyedek egyaránt jellemzők a fajtára.

Az 1990-es évek elején két lelkes hódmezővásárhelyi tenyésztő, Mihály Ferenc és Somogyi Ferenc nekilát, a fajta még meglévő egyedeinek a felkutatásának. Kilátástalan harcukat siker koronázza.

E fésűs, gyöngyszemű, kétsoros, sápadt pergamen színű szembőrrel rendelkező galambfajtánkat újra elismerte az MGKSZ. 2004-ben sikerült az „EE” elismertetés, majd „Nemzeti kincscsé” minősítés.

Kiállításainkon rendre megjelenő galambfajta.

Röpversenyeken bizonyította létjogosultságát. Gyűrűméret: 7 mm (IV).

3.6.16. Bácskai keringő

A szegedi magasszálló keringőből az 1920-as évek körül szelektált galambfajtánk.

A Galambtenyésztők lapja című újság 1924 és 1927 közötti számaiban több alkalommal olvashatunk a vitáról, mely a fajta kialakulását elősegítette. A vita lényege a szegedi magasszálló keringőből kiváló bácskai keringő küllemi vonatkozásait érintette.

A kívülállót első látásra a fej formája és a csőr hosszúsága fogja meg. Néhányan extrémnek tartják ezt a fej-csőr alakzatot, de mint már mondtam: kinek a papné, kinek a lánya tetszik.

Ezen erősen húzott fejű, hosszú csőrű fésűs galambfajtánk valamennyi rajz és színváltozata gyöngyszemmel bír, melyeket keskeny, szürkés-kék (esetleg sápadt sárgás árnyalattal) szemgyűrű vesz körbe. Fésűje kevésbé fejlett, a fejtetőre boruló.

A szíves rajzúak gyöngyszeme ellentmond azon, a galambtenyésztők körében általánosan elterjedt felfogásnak, miszerint a fehér fejtetővel bíró galambok szemszíne sötét(bükköny). De e kivétel is csak erősíti a szabályt. Fülöke nélküli azaz a fej fehérségét nem szakítja meg a a szívesrajzúaknál a fül felé tartó, a szembőrig beérő színes tollbeszögelés.

Egyszínű, örvös, gólyás, szíves, szalagos, kovácsolt, csapos rajzváltozatokban, elsősorban fekete, sárga, vörös,

kék, barna és fehér színekben található meg. A csaposoknál az elsőrendű evezőtollak (min. 7) fehérek. Napjainkra a röpképességéből sokat veszített. Fiataljait gond nélkül felneveli.

Kormánytollainak száma: 12. Evezőtollai a kormánytollakon fekszenek, egymást nem keresztezik.

Röpkövetelménye 1 óra. Gyűrűméret: 7 mm (IV).

„EE” elismertsége mellett „Nemzeti kincscsé” is lett minősítve.

Rendkívül hasonló hozzá a déli szomszédaink által elismert zombori keringő. Van is ebből vita a tenyésztők között. Tenyésztői tábora nem túl nagy, több törődést érdemelne.

Kiállításainkon-ha kis egyedszámmal is-, de majdnem mindig megjelenő galambfajta.

Napjainkban kevés tenyésztője van, akik kis létszámban, főként zárt elhelyezéssel tartják. Így nem csoda, hogy az egykor jó repülési tulajdonságú galamb napjainkban díszgalambként szerepel a kiállításokon.

A jövőre nézve mindenféleképpen biztató, hogy ez évben megalakult a Bácskai keringőket Tenyésztők Asztaltársasága, a fajta iránt felelősséget érző tenyésztők részvételével.

3.6.17. Bajai keringő

A hamarosan népszerűvé váló irányzat képviselői azonban nem fektettek hangsúlyt az önálló fajtaként történő elismertetésre.

Kezdetben gondot okozott a kiindulási fajtáktól való határozott elkülönülés, de napjainkban már nem vitatható a bajai keringő létjogosultsága.

Szalagos rajzváltozatban, kék, kékfakó, vörösfakó, sárgafakó színekben fordul elő. A szalagos változatoknál,

mint a nevében is bent van, két párhuzamosan futó, az adott színváltozatnak megfelelő színezetű szalag látható. Fakó galambok esetén a szalagok színe határozza meg a változat elnevezését (pl. barna szalagos galamb barnafakó). Ezenkívül kovácsolt-kék és deres rajzúak is léteznek.

E fésűs galambfajtánk húzott fejű, gyöngyszemű, középhosszú csőrű (15-17 mm).

Szemét világos, kétsoros szembőr övezi (kékek, kékfakók esetében szürkés szembőr is elfogadható).

Világos csőr (a kékeké palaszürke) jellemzi, mely jelzett is lehet a fakóknál. Fiókáit jól neveli, repülési képessége kimondottan jó. Kormánytollainak száma: 12. Az evezőtollak a kormánytollakon nyugszanak, de azokat nem keresztezik.

Az 1960-as években – igaz hogy szegedi magasszálló keringőként, de – rendszeresen röptették. Napjainkban is követendő ez az út.

Röpkövetelménye: 3 óra 30 perc.

Gyűrűméret: 7 mm (IV).

Az 1970-es években kezdeményezték a fajta elismertetését, ami nem járt sikerrel. 1997-ben újra kezdték a fajtaelismertetést, immár sikerrel.

2004-ben „EE” elismerés majd „Nemzeti kincs” minősítés történt.

Tenyésztőinek száma nem túl nagy. Kiállításokon való nagyobb számú megjelenése kívánatos lenne, mivel ez nélkül nehéz a fajta népszerűsítése.

3.6.18. Miskolci fésűs keringő Abban megegyeznek a szakírók, hogy a szegedi magasszálló keringő és az 1800-as évek végén Balassa György által Miskolcra került danzingi keringők képezik a fajta őseit, melyekhez még

felhasználták a szegedi magasszálló keringőből kitenyésztett bácskai keringőt, és az alföldi (kőrösi) keringőt is. A keresztezett, majd szelektált egyedek egységesítése hosszabb folyamat eredménye. Az első galambtenyésztési szakkönyv említi, hogy az óriásparókás „...lábai rövidek, tetszetősek, akár a kecskeméti vagy miskolci keringőké, ...”. (BALASSA, 1901) Az 1923 december végén Budapesten megrendezett országos kiállításon bemutatják, mint önálló fajtát.

Első fajtaleírását Barna Emil vezetésével készítik el a miskolci tenyésztők, mely standard 1924. szeptember 1-én jelenik meg a Galambtenyésztők lapjában.

Az 1900-as évek felfelé ívelő szakasza (röpversenyeken aktív részvétel) megtörik, a II. világháború után tenyésztése stagnál.

1986-ban azonban újból sikeresen szerepel röpversenyen. 1990-ben Székesfehérvárott megrendezésre kerülő Nemzeti Galamb- és Kisállat Kiállításon újra bemutatják. Léte napjainkban kérdéses. Hallani róla, hogy itt-ott bemutatásra kerül 1-példánya, de jelentősebb számban nem jelenik meg sem a kiállításokon, sem pedig röpversenyen. Márpedig így nehéz népszerűsíteni egy galambfajtát.

Írások nagyon ritkán jelennek meg a miskolci fésűs keringőről az MGKSZ szaklapjában, a Galamb-és kisállat magazinban.

Hazai elismertetése mellett „EE” elismerés és „Nemzeti kincs” minősítés birtokosa.

A fésűs, középhosszú csőrű (18-22 mm) gyöngyszemű galambunk megérdemelné a törődést. Szemgyűrűje kétsoros pergamen színű, kormánytollainak (faroktollainak) száma 12-16, mely utóbbi szám a danzingi keringőnek köszönhető.

Evező tollai a kormánytollakon nyugszanak, de azokat nem keresztezik.

Egyszínűek (fekete, fehér, vörös, sárga) és szalagosak (kék). (kék)kovácsolt, és fakó (barna, sárga, kék) változatok képviselik a fajtát. Csőre világos szaru színű (feketénél jelzett).

Röpképesség: 1 óra.

Gyűrűméret: 7 mm (IV.).

3.6.19. Aradi szalagos keringő

Kiindulási alapja, mint sok más hazai galambfajtnál, úgy ennél is a nagyon népszerű szegedi magasszálló keringő.

Balassa György – korának meghatározó galambtenyésztője, galambtenyésztési szakírója - által , szegedi magasszálló-, danzingi magasszálló-, lengyel (jeges) keringő és helyi röpgalambok keresztezése útján kitenyésztett, egykoron népszerű, napjainkra eltűnt, majd újra felbukkanó galambfajtája.

Szalagos rajzváltozatú galambjaink kék, vörös fakó, sárgafakó, barnafakó színben fordulnak elő.

1961-ben a budapesti Nemzetközi Kiállításon aradi keringő néven mutattak be néhány egyedat.

Budapesten 1964. december 12-14. között megrendezett Nemzetközi Galamb Kiállításon Románia kollekciónak 14 egyeddel volt jelen a fajta.

1982-ben megrendezett, a szervezett magyar galambtenyésztés 100. éves évfordulójára a Magyar Galamb és Kisállattenyésztők Országos Szövetsége által rendezett Jubileumi Kiállítás katalógusa szerint a zalaegerszegi id. Rácz Jenő mutatott be 3 egyedat a fajtából, azóta kiállításokról gyakorlatilag eltűnt a.

Az Európa Szövetségben Románia a fajta gondozója, de kitenyésztés szempontjából igazi magyar galamb. Németországban is több tenyésztője van, ennek ellenére létét

többen kétségbe vonják. Kiállításokon nagyon ritkán megjelenő galambfajta.

Úgynevezett gyíkfajú (húzott fejű), fésűs galamb 18-20 mm csőrhosszal. A karom és a csőr színe a galamb színéhez igazodva világos-, vagy sötét szaruszínű. Gyöngyszeme kékes árnyalatú, kékesfehér, sárgásfehér kétsoros szembőrrel övezve.

Hosszú, erős szárnyai a kormánytollakon nyugszanak, azoknál rövidebbek egymást nem keresztezik.

Jól repülő, jól szaporodó galambfajta, melynek nem okoz gondot a fiókái felnevelése.

Rövid, sima láb jellemzi.

Gyűrűméret: 7 mm.

3.6.20. Makói magasszálló keringő

Első említését a Baromfitenyésztők Lapjának 1914. márciusi számában, az 51. oldalon sikerült fellelnem.

Budapesten, az Iparcsarnokban megrendezett baromfi kiállítás galamb szekciójáról olvasható beszámoló.

„... A szegedi magyar keringők nagy osztályt képviseltek, ugyancsak a kőrösiek, egriek, komáromiak, makóiak, alföldiek, erdélyiek, budapesti gólyások stb...” A makói magasszálló keringő tehát ekkor már jelen volt.

Az 1900-as évek elején a szegedi magasszálló keringő finomítására bécsi színeseket kereszteztek be. Ez a finomítás olyan jól sikerült, hogy 1930-ban makói magasszálló keringő néven hivatalosan önállósították e változatot. Egyes – akkori – vélemények szerint a makói- és szegedi magasszálló keringő csak annyiban különbözött, hogy a makóiban

nagyobb arányban volt jelen a „bécsi vér”. A mai makói magasszálló keringő azonban már karakteresen elvált a szegedi magasszálló keringő küllemétől.

Egyszínű (fehér, fekete, vörös, sárga) szalagos (fekete szalagos kék és barnaszalagos kékfakó) kovácsoltkék, örvös (meggypiros), szív hátú (fekete, kék, vörös, sárga) változatokban előforduló. A szívesek fejét koronacsepp (színes folt) díszíti. Széles, meredek ívű homlok, finom szövötű kétsoros szembőr (mely sápadt színű – örvösöknél: szürkés-kék) jellemzi. A fejet alacsonyan tűzött, a fejtető magasságáig érő, szorosan simuló fésű díszíti. A szem színe szíveseknél és a fehérekénél sötét (büköny), a többinél gyöngy. Rövid (13-14 mm) csőre a fehérek, vörösek, sárgák, vörös és sárga szíveseknél világos, örvösöknél: szürkés-kék, kékfakóknál enyhén barna árnyalatú, a többiekénél sötét illetve sötétben jelzett. Röpkövetelménye: 3 óra 30 perc.

Az „EE” elismerése és „Nemzeti kincses” minősítése megtörtént.

Dísz- és röpirányzat erőteljes szétválása tapasztalható a fajtánál. Egyes vélemények szerint az utóbbi időben a kiállítási típusú galamboknál a csőr rövidítésére a budapesti rövidcsőrűt is felhasználták. Röppersenyeiken rendszeresen részt vevő fajtánk. Tenyésztőinek összefogására lenne szükség a fajta minél szélesebb körben történő elterjesztése érdekében.

3.6.21. Kiskunfélegyházi keringő

Első ránézésre (még nem galambásznak is) is feltűnő a szíves rajzúak fehér fésűbélése, az ugyancsak fehér előke, a színes homlokfolt (hód), mely egyedi megjelenést kölcsönöz.

Az első feljegyzések az 1950-es években említik először nevén a fajtát. Ezek az írások a fajta tenyésztését már a

XIX. században is jelzik. Első, a Szövetség által nem elfogadott fajtaleírása 1954-ben készült.

Első ismertetése 1956-ban történik (TEREMI, 1956), majd a hivatalos standard a Galambjaink szaklap 1956. májusi számában jelent meg, Kiskunfélegyházai egyszínű és szívhátú keringő fajtánéven.

A tenyésztők a fajta büvkörébe az 1963-as lipcsei Kiállítás alkalmával kerültek. Szerencsére jókor, jó helyen volt a kiskunfélegyházi keringő. Jó döntés volt! A német tenyésztők körében hamar népszerűvé vált a fajta.

Nemzeti Kincs minősítésű galambfajtánk az Európai Kisállattenyésztők Szövetsége Galamb Szekció (EE) elismeréssel is bír.

Az egykor szálló röpgalamb napjainkra díszgalamb lett, egyre több tenyésztőnél a zárt (volieres) tartás nyer teret. Felneveléséhez egyre többen használnak dajkagalambot.

E közepesnél kisebb testű galamboknál egyszínűek gyöngyszemmel: fekete, dun, sárga, vörös és bükkönyszemmel: fehér színben, míg a bükkönyszemű szívhátúak kék, kék kovácsolt, ezüst fekete, dun, sárga és vörös színben képviselik a keskeny, kétsoros, pergamenszínű szemgyűrűvel, széles, izmolt mellel, rövid, vastag, függőleges tartású nyakkal, rövid, egymástól távolálló tollatlan lábbal bíró fajtát.

Farok (kormány) tollai keskenyek, zártak, végük a talajt nem érintik. Számuk: 12.

Feje a test többi részéhez viszonyítva nagy, széles, a másodlagos nemi jelleget kifejező, Magas, meredek, domború homlok, törés nélküli fejtető – homlok találkozás jellemzi. Kúpos, erős, csontszínű, töben vastag csőre 12-14 mm hosszú. A csőr és a homlok között enyhe törés van. A karmok színe a csőrével egyezik.

Gyűrűméret: 7 mm (IV).

Izmos, testhez simuló szárnyainak vége nem kereszteződik, a kormánytollakon fekszenek, azok hosszát majdnem elérik.

A szívesek alapszíne fehér. Színes a hód (homlokfolt), a fésű és a lefutó lánc külső oldala, a begy közepétől a mell közepéig a tollazat, a farok (kormány) tollak, a szívrajz.

3.6.22. Dél-bácskai keringő

Kialakítása az 1930-as években kezdődött Bácska déli részén, majd a Németországba kikerülő egyedeit rendszeresen szegedi magasszálló keringőként állították ki. A szegedi tenyésztők ez ellen több alkalommal szót emeltek: sikerrel. Ezen galambok ugyanis a makói magasszálló keringő (mely a szegedi magasszálló keringőből lett kitenyésztve) és a szegedi magasszálló keringő keresztezései voltak.

A galambok elsősorban a magyar nemzetiségű, Jugoszláviából Németországba települt, sajnos már elhunyt Ivanovics Károly révén nyertek teret. Tenyésztőinek száma napjainkban is Németországban nagyobb. Hazánkban néhány fő foglalkozik e fajtával.

Végleges kialakítása a II. világháborút követő évtizedekben történt meg. A fajtába a königsbergi keringő bekeresztése is történt.

Fejhez simuló fésűs galambfajtánk középhosszú (mérethatár alsó felén lévő) csőrének színe a galambok színéhez igazodik.

Egyszínűek (fehér, fekete, sárga, vörös, barna, ezüst, indigó), kovácsoltak (kék, barna, vörös, sárga), szalagosak (kék, fekete szalaggal, kék-, barna-, vörös-, sárgafakó) tarkák (vörös,

sárga, fekete, barna), örvösök (fekete, barna, vörös, sárga) és szívesek adják a rajz és színváltozatot.

A szíves rajzúak és a fehérek szeme bükkönyszem (sötét), míg a többieké gyöngyszem.

Farok (kormány) tollai keskenyek, zártak, végük a talajt nem érinti. Számuk: 12. Az evezőtollak a kormánytollakon nyugszanak, annál rövidebbek, egymást nem keresztezik

Repülési követelménye 1 óra.

EE elismertetésű, Nemzeti kincs minősítésű fajta.

Gyűrűméret: sima lábára 7 mm (IV)-es illik.

3.6.23. Monori keringő

Közepes termetű, zömök testű, ejtett szárnyú, fésűs keringő galamb. A tenyésztők egy része- a fajtaleírásnak megfelelően-, a díszgalambként, a másik része röpgalambként tartja dúcában.

Az 1900-as évek elején Monoron is kezdett tért hódítani az alföldi-körösi keringő.

A II. világháború után a tenyésztők a jobb szállás érdekében elkezdtek más szállómodorral rendelkező keringő galambokkal keresztezni az alföldi-körösi egyedeket.

Felhasználták a szegedi magasszálló keringőt, a budapesti magasröptű keringőt, valamint a későbbiekben a kiskunfélegyházi keringőt, a szelekció után a megmaradó egyedek mind leeresztett szárnyúak maradtak, azonban a többi fajta sajátos jellemzői a mai napig nyomon követhető a monori keringőnél. Egyes fajtajegyek hibaként (pl. a budapestitől örökölt sötét csőr, a kiskunfélegyházira jellemző fehérrel bélelt fésű), más jegyek (pl. a húzottabb fej, a hosszabb derék) fajtasajátosságként található meg a monori keringőnél. A hatvanas

években kezdett megjelenni egyes egyedeknél egy-egy fehér kormánytoll, amit a tenyésztők egyre jobban értékelték. A fehér kormánytollakat egyes vélemények szerint a fehér alföldi- körösit keringőtől, mások szerint a budapesti magasröptű keringőtől örökölte a fajta. Mindkét véleményben van igazság.

Az 1970-es évek végére a fajta már szemmel láthatóan és markánsan elkülönült a kétségtelenül ősnak tekinthető alföldi- körösi keringőtől. A 80-as évekre a populáció többeszre emelkedett, a szelekció alapja a jó szállómodor és az ún. dúchúság volt.

1998:a monori keringő önálló fajta.

Könnyen tenyészthető, dajkát nem igényel. A költőpárok jelentős része mindkét fiókáját felneveli, tehát szapora galamb.

Az alföldi- körösi keringőtől kisebb testű, hosszabb csőrű, nyújtottabb, ún. szilva fejű, hosszabb derékkel, hosszabb lábakkal, kevésbé emelt faroktartással, kisebb farok szélességgel. A szárnyak a talajt nem érintik, tollazata dús, tömör, fésűje rozettában végződik, de a fő különbözőséget a rajzolatban fedezhetjük fel. A monori keringő az egyetlen magyar szív hátú galambjainak a kormánytollai fehérek is lehetnek, bár az ún. hagyományos rajzolat, ahol a szívrajz színe megegyezik a kormánytoll színével elfogadott. Rajzváltozatai a következők: az egyszínűeknél: fehér, fekete, vörös, sárga, a szív hátúaknál: kék, világoskék, sárga, vörös, fekete, a szalagosaknál: kék, kékfakó, a kovácsoltaknál: kék és a kékfakó.

4. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A szakdolgozatomban a magyar fehérfejű szarka rajzú bukó és az erdélyi bukó okán rámutattam a hazai kitenyésztésű fésűs bukó-keringő galambfajták kialakulásának főbb vonásaira.

Felkutattam a hazai galambtenyésztésre/tartásra utaló adatokat, melyek az időrendi eligazodást segítik.

Összegeztem az e témakörben rendelkezésre álló irodalmi anyagokat, hangsúlyt fektetve az ellentmondások megvilágítására.

Rámutattam az összefüggésekre az egyes galambfajták kialakulási folyamatában, idézetekkel alátámasztva azokat.

Röviden ismertettem az e folyamat során kialakult fajtákat, helyzetüket, kutattam a fajtacsoportok elkülönítési folyamatát, azok összefüggését.

Rávilágítottam az egyes galambfajták jelenlegi helyzetére, a körülötte lévő veszélyekre.

Hangsúlyt adtam az elcsatolt területeken kitenyésztett fajták sorsa iránti aggodalmamnak.

Az országban az utóbbi évtizedekben lezajlott átalakulási, urbanizációs folyamatok nagy vesztese a hazai állattenyésztés, ezen-belül is a kisállattenyésztés. E klasszikusan hobbi jellegű, de a magasszintű gyakorlásához profi felkészültséget igénylő tevékenység egyik szép ága a galambtenyésztés. E folyamatok is hozzájárultak ahhoz, hogy dolgozatom témájául válasszam a hazai fésűs bukó-keringő galamb fajtáinkat.

A galambtartás/tenyésztés napjainkban sem tartozik az elismert szabadidős tevékenységek közé. Annak ellenére, hogy nincs még egy olyan területe az állattenyésztésnek, ahol annyi hazai fajta kitenyésztése történt volna meg. E méltánytalanul elhanyagolt szakterületnek nincs összefoglaló bibliográfiája sem.

A hazai állattenyésztési kultúra szerves részét képezi a galambtenyésztés, azon belül a hazai galambfajták megőrzése. Hangsúlyt kell fektetni e fajták minél szélesebb körű megismertetésére.

Ebből következően a feladat adott: kezdeményezni kell a hazai galambfajták kialakulásának szakmatörténeti feldolgozását. E feldolgozás nem csak a dolgozatom témáját képező fésűs bukó-keringő galambfajtákra, hanem valamennyi fajtára terjedjen ki.

Oda kell figyelni a határon túli magyarság galambtenyésztő szervezeteivel való kapcsolattartásra, tenyészanyaggal és szakirodalommal való segítésére. Kölcsönösen kell megjeleníteni egymás kiállításain. Segíteni kell őket a hazai szaklapokban való megjelenésre.

Hazai galambfajtáink öntudatos ismertetése, népszerűsítése mindig a szomszédos népek fajtáinak elismerésével párhuzamosan kell, hogy megvalósuljon.

Hangsúlyt kell fektetni az Európai Szárnyas-, Galamb- Díszmadár-, Nyúl-, és Kistrágcső Tenyésztők Szövetsége (EE) keretén belül a magyar kitenyésztésű galambfajták ismertetésére, népszerűsítésére.

Ismertető írások megjelentetésével szükséges e tevékenységet, a galambtenyésztést népszerűsíteni. Ezen írások azonban ne csak az MGKSZ szaklapjában, a Galamb-és kisállat magazinban jelenjenek meg, hanem ki kell használni a rendelkezésünkre álló valamennyi lehetőséget, sőt keresni kell újabb tudományos lapokat is.

Szép siker lenne, ha megszületne egy, a magyar galambtenyésztést történelmi alapon áttekintő, azt részletesen taglaló mű, melyben méltón, büszkén, de ugyanakkor mértéktartóan összefoglalhatnánk, értékelhetnénk ezen hazai fajták kialakulását is.

Nehéz kronológiai sorrendbe tenni e folyamatot, hiszen mint már írtam, e térben szerteágazó, időben hosszú ideig tartó tevékenység összegzése, azaz a kialakult fajták magyar néven történő elnevezése rövid idő alatt, az 1800-as évek utolsó harmadában történt, elsősorban Balassa György munkásságának köszönhetően.

A hangsúly nem azon van, hogy mi egy-egy galambfajtánk neve, hanem azon, hogy miként, milyen egyedszámban, milyen minőségben vagyunk képesek tenyészteni, ezáltal megőrizni az utókor számára. A hangsúlyt erre kell fektetni!

5. ÖSSZEFOGLALÓ

Dolgozatomban alapvetően a hazai fésűs bukó-keringő galambfajtáink kialakulásával, történetével foglalkoztam, a fellelhető galambász szakirodalom megállapításait figyelembe véve.

Egyértelműen kitűnik, hogy a fajtacsoportok 1800-as évekbeli ismertetésétől napjainkig – fő jellemzőit megőrizve - következetes munka és tenyésztési módszer következtében napjainkra egy erős változás, a nagycsoportok kisebb részekre tagolódása, az önálló fajták kialakulásának egyenes következményeként a fajták rendszerezése, elnevezése történt meg. Az első lépésben a szárnytartás módjának eltérése (ejtett, azaz lógós, illetve emelt szárny irányzat) adta az elkülönülés lehetőségét (alföldi-kőrösi-, majd a simafejű kecskeméti néven), de ekkor a bukó galambok és a magasszállók (ekkor magyar szíves bukóként, szegedi magasszállóként sokszor együtt említve) még együtt maradtak. Később a repülési mód (magasszálló /szegedi magasszálló néven/, bukó fajtacsoport/magyar szívhátú bukó, később váczi kerge galamb, majd komáromi, győri stb. bukó néven/) alapján történt az újabb szétválás. E folyamat folytatódott az egyéb küllemi jegyek (csőr hosszúság, szemernyő) és a repülési képesség alapján, a szegedi fajtacsoporton belül (hódmezővásárhelyi-, bácskai-, bajai keringő), de a magyar szívhátú csoport is osztdótt (váczi kerge galamb, komáromi-, aradi-, székesfehérvári bukó.

A következő lépcsőnél megkezdődött a tudatos, vagy ösztönös, de a meglévő tulajdonságok javítására, változtatására irányuló keresztezés. A szegedi magasszálló keringőből keresztezések után megjelenik az aradi-, miskolci fésűs-, makói magasszálló keringő és a kitudja még hány fajta. Hogy még bonyolítsuk a helyzetet, a szegedi magasszálló- és a belőle kitenyésztett makói magasszálló keringő lesz a dél-bácskai keringő őse. Ugyancsak a szegedi magasszálló keringő lesz a legnépszerűbb magyar galambfajta, a budapesti magasröptű keringő kiinduló fajtája.

A komáromi bukó díszgalamb tenyésztés irányába indul el, az aradi bukóval együtt, a kassai bukó a szegedi magasszálló keringővel együtt a magyar fehérfejű szarkarajzú bukó küllemét követi, a székesfehérvári bukó pedig szelektálás révén köztes állapotot ér el. Később az alföldi-kőrösi keringőről leválik a monori keringő, mely pont a szegedi magasszálló keringő részvételével kitenyésztett budapesti magasröptű keringő bekeresztésével alakul ki. Közben megjelenik a kiskunfélegyházi keringő, mely egyes vélemények szerint maga a „csoda”, de az én olvasatomban a már említett alapgalambfajták tudatos, vagy véletlen felhasználásával kialakított fajta, melynek népszerűsége napjainkban irigylésre méltó.

A fő cél a galambfajtáink keletkezésének szakma-történeti feldolgozása, megőrzése, tenyésztésük népszerűsítése. Nemzetközi elismertetésüket követően, hogy a fajták olyan tenyésztési elvárásoknak is megfeleljenek, amelyek jellegzetességeit magában hordozza (repülő-, bukóképesség, nevelőképesség).

Dolgozatom az 1880-as évektől megjelenő galambász szakirodalom révén áttekintette a magyar fésűs fejű bukó-keringő galambfajták kialakulásának folyamatát a magyar fehérfejű szarkabukótól és az erdélyi bukótól kezdődően.

Az ismertetett adatok nem mindig azonosak, néhányszor ellentmondóak.

Tudni kell, hogy a magyar galambtenyésztés bölcsője a nagy Alföld. A Dunántúl galambtenyésztőinek tábora ma is kisebb, kevesebbet nyom a latba.

Gustav Prütz(1868) Illustriertes Mustertaubenbuch című könyve egyrészt leírásával, másrészt képi ábrázolásával megadta az alaphangot ezen dolgozatnak.

Balassa György(1901) Az okszerű galambtenyésztés című könyve nélkül nagyon nehéz lenne a magyar galambtenyésztésről bármit is szólni. Hatalmas szolgálatot tett.

Winkler János (1925) Galambtenyésztés című könyve már új hangot is megütött, de alapjaiban Balassa György könyvére támaszkodott.

Moldvai Ferenc (1938) Galambtenyésztők kézikönyve segített eligazodni e fajták között.

Teremi Gábor: A galamb (1956) című könyve egyértelműen a hazai galambfajták mellett szól, új, általa felkutatott adatokkal kiegészítve az ismereteket.

Nagyon sokat köszönhetünk mi galambtenyésztők dr. Péterfi Istvánnak, aki két művében is hitet tett a magyar galambtenyésztés ügye mellett, részletesen, néhány vélemény szerint meseszerűen, véleményem szerint viszont hiteltérdemlően, ugyanakkor kicsit anekdótikus formában ismertette az adatokat.

Igazságtalanok lennénk, ha elmennénk Szikora András neve mellett. Több alkalommal, több helyen szót emelt az elfelejtett, elhanyagolt magyar galambfajták megmentése érdekében, sok adatot szolgáltatott dr. Péterfi Istvánnak.

A galambfajták ismertetésével a lehető legrövidebben foglalkoztam, hiszen ezen téma meghaladná a rendelkezésemre álló oldalszámot.

Gyakorlatilag csak arra tértem ki, hogy a legfontosabb ismeretek leírásra kerüljenek.

Tökéletesen egyetértek az alábbi mondatokkal: „...*Valamennyien az eredendő bűnnel születünk és ezen eredendő bűn következményeképpen minden embernek van valamilyen veleszületett szenvedélye. ...vannak egyes emberek, akiknek egyetlen hibájuk az, hogy szeretik, szívből szeretik Isten e szép teremtményét- a galambot...*” (BANGÓ, 1964)

Hazánk galambtenyésztésének fő központjai az alföldi települések. a dunántúli városokról elnevezett galambfajták egy kézen megszámolhatók.

Elgondolkodtató azonban, hogy galambfajtáink egy része az idők folyamán kihalt, részben az állattartási rendeletek már-már túlzásba vitt szigorítása, részben a fiatalabb korosztály érdektelensége, részben pedig az újabb – elsősorban külföldi - fajták térhódítása miatt. Egyik fő feladatunk ebből következően nekünk, hazai galambtenyésztőknek az, hogy minden lehetőt megtegyünk e nem kívánatos jelenségek hatásainak csökkentése érdekében.

A 32/2004. Országgyűlési Határozat által **Nemzeti Kincs** minősítésű galambfajtáink megőrzése kötelességünk, de ezek mellett soha ne feledkezzünk el a már esetleg kihalt, vagy csak kis egyed számban meglévő, de nem minősített fajtáinkról, fajtaváltozatainkról sem. Ennyivel tartozunk eleinknek. Székesfehérvárott a város **természeti értékei** közé sorolták a székesfehérvári bukógalambot, szép erkölcsi elismerést adva ezzel a fajta egykor élt kitenyésztőinek, mai őrzőinek. Kiállításainkat a város támogatásával rendezzük, azt rendre Polgármester úr nyitja meg, elismerve ezzel is a galambtenyésztők értékmegőrző munkáját. Máshol is járható lenne ez az út, mely elsősorban nem (csak) anyagi kérdés. Mindnyájan tudjuk, hogy a régi, honos növény- és állatfajtáink megőrzése nemzeti érdek is. A kipusztult, eltűnt fajták, melyek évszázadok tenyésztői munkájával jöttek létre, mind-mind csökkentik értékeinket.

Köszönetnyilvánítás

Szakedolgozatom elkészítéséhez nyújtott segítségéért és áldozatkész munkájáért köszönettel tartozom:

- belső konzulensemnek, **Dr. habil. Janbaz Janan**, CS.c., egyetemi docensnek
- és külső konzulensemnek Ivanits István Viktor FVM vezető-főtanácsosnak a szakedolgozat elkészítése során nyújtott segítségükért.
- Külön köszönetemet szeretném kifejezni azon névtelen vagy nevükön nevezett galambtenyésztőknek, akik részt vettek e fajták kitenyésztésében, fenntartásában, mivel ennek hiányában dolgozatomat megírni nem lehetett volna.
- Ugyancsak köszönöm kollégámnak, Bánhidi Zoltánnak a segítségét.
- Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet munkahelyem a Közép-dunántúli Környezetvédelmi-, Természetvédelmi- és Vízügyi Felügyelőség – Székesfehérvár vezetőinek és azon dolgozóinak, akik lehetővé tették számomra ezen iskola elvégzését.

Irodalmi hivatkozások

- ADY E. (2006) Seregély és galamb, Osiris kiadó, Budapest 180 p.
- BALASSA GY. (1901) Az okszerű galambtenyésztés, Ferenczy B., Miskolc 248 p.
- BALASSA GY. (1898) A bugdáncs galambokról, Szárnyasaink, 5.8.p.
- BANGÓ F: (1964) A galambtenyésztésről, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 225 p.
- BÁRÁNY I. (2002) Gondolatok a szatmári baboszáves forgóról, Galamb és kisállat magazin, MGKSZ, Budapest, 1.8.p.
- BÁRÁNY I. (2005) Nemzeti kincsünk: a székesfehérvári bukó, Szakdolgozat, SZIE, Gödöllő
- BÁRÁNY I: (2006) A székesfehérvári bukógalamb, Kotsits és Társa, Székesfehérvár, 59 p.
- BÁRÁNY I. (2007) Budapest galambfajtái, Kotsits és Társa Bt., Székesfehérvár, p.233
- BÁRÁNY I. (2008a) Bukógalambok a Jubileumi Kiállításon-Dabas, 2007., Galamb és kisállat magazin, MGKSZ, Budapest 4.8-9.p.
- BÁRÁNY I: (2008b) Gondolatok az erdélyi bukó okán a hazai fésűs típusú keringő (bukó) alapgalambfajtáink egyszínű változatának eredetéről, Galamb és kisállat magazin, MGKSZ, Budapest, 6.16-19.p.
- GESNER, C. (1668) Tier Buch (Historia animalium, 1558) Frankfurt of Miami
- JANAN, J. (2007) Állatvédelem, SZIE, Gödöllő, 100 p.
- JESKÓ S: (1936) Terjesszük és forgassuk szaklapunkat, MGOE Havi Értesítője, Budapest, 1.3-4.p.
- KATONA I (é.n.) Baromfitartás Tiszaigaron (Különnyomat a túrkevei múzeum emlékkönyvéből) 54. p.
- KŐVÁRY L. (1847) Erdélyország statistikája, Tischl János tulajdona, Kolozsvártt, 296 p.
- LAKÓ E. (1983) Bornemissa Anna szakácskönyve Kritérium, Bukarest 156 p
- LÁSZLÓFFY F.-HAUSZMANN B. – PACHMANN I. (1927) Galambtenyésztők zsebnaptára 1928, Stádium, Budapest 187 p.
- LEVI W.M. (1965) Encyclopedia of pigeon breeds, New Jersey by T.F.H. Publications 667 p.
- LEVI, W.M. (1974) The pigeon, Levi Publishing Co, New Jersey 667 p.
- MAGNUS, A. (1996) Az állatokról Balassi Kiadó, Budapest, 207 p.
- MALOSIK F. (1936) A postagalamb, azok tenyésztése, ápolása és idomítása Columbia Postagalambsport Egyesület, Budapest 146 p.
- MOLDVAI F. (1932) A szatmári babos szíves, Aprójószág és Kertgazdaság, Budapest, 1.6 p.
- MOLDVAI F. (1938a) Galambtenyésztők kézikönyve Columbiada, Cluj 204 p.
- MOLDVAI F. (1938b) A legismertebb galambfajták fajtajellegi leírása Columbiada, Cluj . 40 p.
- NYÁRY GY. (1884) Galambászati közlemények, Gallus, Budapest, 4.11-13. p.
- PACHMAN I. (1924) A speciális magyar galambfajták, Galambtenyésztők lapja, Budapest, 5.3. p.
- PECZKÓ A (1883) A galambtenyésztés kátéja, Gallus, Budapest, 8.59 p.
- PETŐFI S. (2008) János vitéz, Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 118 p.
- PÉTERFI I. (1961) A házigalamb és tenyésztése, Mezőgazdasági és Erdészeti Könyvkiadó, Bukarest, p
- PÉTERFI I. (1970) A házigalamb és tenyésztése, Ceres Könyvkiadó, Bukarest, p.
- PRÜTZ, G. (1868?) Illustriertes mustertaubenbuch, Hamburg,
- RAFF GY. (1846) Természet története gyermekek számára, Emich Gustav, Pest, 400 p.244-245 p.
- REIZNER J (1900) Szeged története, Szeged, Szeged szab. kir. városközsége, 398 p.
- SELIGER, R. (1923) Die Tümmeler, Berlin W 57, Fritz Pfenningstorff 193-195. p.

- STEPHENS, A. (1836) Mezei gazdaság könyve (III), Herz János, Pest, 540 p. 492-493 p.
- SZŰCS L. – Széchenyi I. (1965) Galambtenyésztés, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 245 p.
- SZŰCS L. (1993) Galambjaink szín- és rajz változatai, Kisállataink, Budapest 5.1-2 p.
- TEMESVÁRI F. (1878) A házi galamb, Gallus, Budapest, 2.4-5. p.
- TEMESI F. (1986) Por, Magvető Kiadó, Budapest 471 p.
- TENETA, A. (1998) Go te bie rasowe rasy polskie, Studio Demigraf, Krakkow, 63-73 p.
- TEREMI G. Magyar galambfajták, Kiadatlan kézirat
- TEREMI G. (1956) A galamb, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 128 p.
- TOMECSKÓ M. (1932) A komáromi bukó galambról, Modern tenyésztők lapja, Budapest, 11.1-4. p.
- TOMPA M. (1870) Összes versei, Krudnyánszky A. könyvnyomdája, Budapest 355 p.
- TÖRÖK I.(1963) Balassa György, Galambjaink, Budapest 7.13
- TÖRÖK I. (1968) Hányféle tarka galamb van, Galambjaink, Budapest,3.5
- WINKLER J. (1925) Galambtenyésztés, Magánkiadás, Budapest, 109 p.
- VARRO, M. T. (1971) A mezőgazdaságról, Budapest, Akadémiai Kiadó
- VÉGH A. (é.n.) Bakonybél árpádkori padlóteglaí, www.bences.hu
- ZRÍNYI M. (2006) Szigeti veszedelem, Akkord Kiadó, Budapest, 264 p.
- ZSUPÁN K. (1901) Titkári jelentés, Szárnyasaink, Budapest 58 p.

Katalógusok, kiadványok

- Fajtaleíró könyv (1982) MGKSZ Budapest
- Galamb-és kisállat magazin című szaklap írásai
- Galambjaink című szaklap cikkei
- Galamb fajtaleíró könyv (1987) MGKSZ Budapest
- Gallus címmel megjelenő szaklap idevonatkozó írásai
- Információs könyv (1985) MGKSZ Budapest
- Kisállataink című szaklap
- Szárnyasaink címmel megjelenő szaklap

NYILATKOZAT

Alulírott Bárány István a Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar Környezet- és Tájgazdálkodási Intézetének végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a szakdolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, az etikai szabályok betartásával kezeltem.

A diplomadolgozat állam- vagy szolgálati titkot nem tartalmaz.

Gödöllő, 2008.hó.....nap

.....
hallgató aláírása

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem és azt záróvizsgán történő védelemre javaslom.

A diplomadolgozat állam- vagy szolgálati titkot nem tartalmaz.

Gödöllő, 2008.hó.....nap

.....
konzulens aláírása